

ANNEX: ELS INFORMES DEL CES SOBRE EL CORONAVIRUS

**CORONAVIRUS:
EL DOMINI DE LA CONJUNTURA***CARLES MANERA*

Els textos que segueixen són documents d'urgència. S'elaboraren i redactaren en el decurs de les setmanes del confinament amb una idea bàsica: el CES no pot estar al marge d'una realitat social i econòmica colpidora, intensa i en temps real, tot esperant uns marges raonables per fer anàlisis econòmiques i socials. La conjuntura obligava a treballar sota aquesta òptica de servei públic. El CES, com a entitat estatutària i formada per representants significatius de la societat civil, havia d'exposar la seva visió de la situació, insòlita i dramàtica, que s'obria amb l'extensió del coronavirus. Per aquest motiu es treballaren, en un temps rècord i amb una enorme intensitat d'hores per part dels serveis tècnics del CES, aquests documents, que tenien uns objectius precisos. Agraïm especialment a Miquel Quetglas Olivari i a Ferran Navinés la seva col·laboració.

Primerament, un eix va ser quantificar l'impacte de la pandèmia en la generació de renda, de manera que s'analizaren, a partir de les dades de l'INE i de l'Ibstat, les diferents branques productives i les contraccions econòmiques amb càlculs de caigudes del PIB: el CES fou, en aquest aspecte, la primera institució —tant pública com privada— que n'oferí una forquilla numèrica. El resultat es troba en el primer dels documents que s'exposen tot seguit.

En segon lloc, es trobà necessari esbrinar l'impacte de la crisi sobre les activitats econòmiques al marge de les directament turístiques —hoteleria i transport, bàsicament— per avaluar-ne igualment el grau d'afectació. La investigació es recull en el segon document. Ambdós textos, aleshores, ofereixen una lectura compacta i conjuntural del fort cop econòmic que ha suposat el coronavirus: aportacions medul·lars que situen el CES en un nou escenari en què la prospectiva esdevé cabdal.

Finalment, i en relació amb aquest darrer aspecte, el CES elaborà un tercer text que, partint de la situació conjuntural exposada en els dos documents precedents, aportava una reflexió de més llarga mirada: la que emana, de fet, del dictamen estratègic de prospectiva 2030. Una tercera peça que incideix en factors de mitjà i llarg termini, de manera que, en el dur context del coronavirus, en ple confinament, el CES ha demostrat una capacitat innegable per analitzar factors conjunturals sense perdre mai de vista l'horitzó estructural.

Aquests documents han estat aprovats per la Permanent del CES i per la Comissió de la Memòria. Agraesc l'esforç que els seus integrants han demostrat en uns temps difícils i plens d'incerteses. Estam ben segurs, des del conjunt del CES, que aquesta documentació obre noves possibilitats d'anàlisi i estudi per a la nostra institució: la preocupació per la prospectiva econòmica, social i ambiental, factors que inquieten tots els governs

del món, que cerquen claus explicatives, fulls de ruta i accions concretes en polítiques públiques, sempre amb sinergies estretes entre el sector públic, el privat

i els agents econòmics i socials. El CES és, sens dubte, un instrument bàsic per bastir aquest tema. I el que presentam tot seguit ho demostra.

CORONAVIRUS I ECONOMIA BALEAR: SIMULACIONS D'URGÈNCIA

CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL
DE LES ILLES BALEARS.

Setmana del 23 al 30 de març de 2020

**Informe 1/2020,
aprovat el 27 de març de 2020
per la Comissió Permanent Virtual del CES**

1.

INTRODUCCIÓ

La crisi de la COVID-19 ja no és un problema xinès ni, com poc més tard, una qüestió italiana¹. És una situació de màxima urgència que ha sorgit no pel desba-

1. Seguim el molt recent estudi de Richard Baldwin i Beatrice Weder di Mauro (editors), *Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes*. Londres: VoxEU.org Book, CEPR Press, Center for Economic Policy Research, març de 2020.

llestament de sectors productius, per especulacions reconegudes, per retraccions dràstiques d'oferta i demanda². L'origen d'aquesta duríssima realitat és un ens biològic, natural: és el que provoca aquest estat d'inquietud, que manifesta la gran vulnerabilitat en què estam instal·lats, socialment i econòmicament. El punt en què ens trobam, que varia dia a dia, ens situa en un estat en què els governs de tot el món, en major o menor grau, arbitren mesures de tota mena, deixant de costat els principis reguladors dels equilibris pressupostaris o l'aplicació de les receptes que es feren servir per acarar, si més no a Europa —i també a Espanya i a les Balears—, la gran recessió.

El primer front de batalla és, sens dubte, el sanitari. Aquí, l'objectiu, traslladat per les autoritats sanitàries espanyoles i balears, és aplanar al màxim possible la corba epidemiològica, tot reduint les infeccions amb límits estrictes en els contactes entre les persones fins a la pro-

2. Unes altres aportacions assenyalen que ja existien signes de crisi econòmica abans de l'esclat de la COVID-19. Vegeu: Michael Robert «La próxima recesión: ¿la culpa es del coronavirus?» (<http://www.sinpermiso.info/textos/la-proxima-recesion-la-culpa-es-del-coronavirus>) i Pierre-Olivier Gourinchas «Flattening the Pandemic and Recession Curves», 13 de març de 2020 (<http://unassumingeconomist.com/2020/03/flattening-the-pandemic-and-recession-curves/>). Aquesta darrera aportació parla, a tall teòric, de diferents escenaris en funció de les caigudes de producció i de demanda, sense una quantificació gaire precisa i des d'una perspectiva molt general.

mulgació de l'estat d'alarma perllongat, per ara, fins al proper 11 d'abril. Aquestes actuacions, totalment necessàries, tenen la seva externalitat en el món de l'economia: aquesta es desacclera ràpidament. I és aquest el segon front on cal combatre. És a dir, aquesta pandèmia provoca xocs econòmics que no només afecten l'economia real del moment (atès que les activitats gairebé es paralitzen), sinó que, al seu torn, generen expectatives deficientes. El que s'esdevindrà un cop s'alenteixin els impactes sanitaris del virus és una incògnita sobre la qual governs, agents econòmics i socials i el món científic han de treballar de valent. Ara bé, si les mesures que s'han anunciat per part de la UE, del Govern espanyol i del Govern balear —en aquests dos darrers casos, en funció de les seves capacitats de maniobrabilitat— es fan poroses i efectives a l'entorn social i econòmic, és probable que l'important sotrac sigui temporal. Però sense l'expansió de les mesures, el risc d'entrar en una recessió severa és molt evident. Les claus són simples i alhora complexes, i rau en aquests dos punts:

- Reduir les fallides personals i empresarials.
- Garantir l'arribada de diners a la gent perquè pugui continuar consumint, fins i tot si no treballa.

Els dos factors enunciats, que atenyen persones i corporacions, s'han d'acabar amb les gestions següents:

- a) Polítiques fiscals, amb flexibilitzacions reals en les regles estrictes dels plans

d'equilibri pressupostari i l'adopció, des del Banc Europeu d'Inversions (BEI), el Banc Central Europeu (BCE) i la coordinació de la Unió Europea d'estratègies inversores de gran importància.

- b) Polítiques monetàries, expandir les compres de deute públic per part del BCE (en el cas europeu), amb controls estrictes perquè els fluxos monetaris arribin a societat i empreses.
- c) Polítiques de tall social, garantir la sostenibilitat dels sectors més vulnerables de la societat i reforçar els sistemes sanitaris.
- d) Polítiques comercials, sense anar a escenaris de proteccionismes extrems.

El desplegament d'aquestes polítiques afecten parcialment governs autonòmics; d'altres són totalment supraregionals o supranacionals. És important retenir que sense l'acció coordinada i sense el suport de la Unió Europea resultarà molt difícil resoldre la crisi.

La situació en què ens trobam ha motivat el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears a elaborar aquest document d'urgència, amb càlculs apressats però sustentats en metodologia científica — que s'explicarà tot seguit— per tal d'esbrinar l'impacte que això pot produir al conjunt de l'economia balear. Els nombres que es presentaran pretenen aportar concreció; però som molt conscients que, en el millor dels casos, subratllaran tendències, tenint present que els escenaris en els quals es mou l'economia ba-

lear estan subjectes a factors de caràcter sanitari i, alhora, depenent de l'arribada de mesures anunciades tant pel Govern balear com pel central. Des del CES pensam que, si més no, això pot contribuir a posar negre sobre blanc intuïcions que el món econòmic i social ja tenen, i que tal vegada pugui ser d'utilitat per a la presa de decisions.

2.

IMPACTE ECONÒMIC A LES BALEARS

Hi comencen a haver algunes estimacions sobre l'impacte econòmic del virus a l'economia espanyola. Aquests càlculs apunten a caigudes del 12 % del PIB trimestral; mentre hom indica que l'economia espanyola caurà un 1,8 % el 2020, segons previsions de l'agència de *rating* S&P, que alhora comunica que el rebot es produiria el 2021³. Aquests càlculs provenen d'entitats privades i de grups de comunicació; no tenim, a hores d'ara –tot i que això pot variar en els propers dies–, dades més precises que provenen d'entitats públiques, siguin ministeris o unes altres institucions. Tampoc sabem si hi ha anàlisis concloues fetes per les administracions públiques de les Illes Balears. En aquest context, el CES de Balears ha fet un esforç important en el decurs d'aquests darrers dies per oferir unes estimacions de l'impacte del virus a l'economia balear, fent servir bases de dades públiques i d'accés general.

3. <https://elpais.com/espana/2020>; <https://elpais.com/economia/2020>.

Tenim clar que el govern de les Illes Balears, amb la presidenta al capdavant, es troba immers en una situació totalment desconeguda, amb transcendències que no som capaços d'albirar a hores d'ara. I que els seus esforços, lògicament, es canalitzen envers la resolució de problemes quotidians, de desafiaments del dia a dia, que van capgirant les agendes i les perspectives. Al seu torn, sindicats i patronals tracten de conèixer les realitats en què actuen, fet que suposa un enorme consum de recursos humans i materials. El CES, com a institució estatutària i amb la seva voluntat inequívoca de servei públic, amb aquest exercici tracta modestament d'aportar informacions que puguin ser útils per a sindicats, empresaris i societat civil, de manera que alhora s'utilitzin, si escau, en altres esferes extraregionals.

Anem, doncs, a la metodologia i a les dades establertes.

2.1.

UNA CRISI INESPERADA

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) va elevar l'11 de març de 2020 la situació d'emergència de salut pública ocasionada per la COVID-19 a pandèmia internacional⁴. Tres dies més tard, es va publicar en el *Butlletí Oficial de l'Estat* el Reial decret 463/2020, de 14 de març, pel qual es declara l'estat d'alarma per a la gestió de la situació

4. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19> 11-march-2020

de crisi sanitària ocasionada per la COVID-19⁵. Tot plegat ha afectat substancialment l'economia internacional, espanyola i balear a tots els nivells i de manera global. La celeritat i l'abast de les conseqüències són certament excepcionals. La caiguda temporal de la producció, la contracció de la demanda interna i externa, el minvament de la renda disponible de les llars i la desconfiança generada són només alguns dels efectes immediats de la crisi actual.

Aquests efectes, que queden palesos per a tota la ciutadania, podran ser quantificats *a posteriori*, una vegada es recullin les estadístiques i s'analitzin els registres administratius disponibles. Ara bé, en aquests moments convulsos, més que mai es fa imprescindible disposar de la màxima informació per, d'una banda, prendre les mesures immediates tant individuals com col·lectives i, de l'altra, estar preparats per a la situació que hi haurà quan es pugui donar per superada la pandèmia. Per això, és inajornable la tasca d'estimar i preveure l'avaluació de l'impacte que pot arribar a tenir la COVID-19 en l'economia balear.

És habitual en la macroeconomia dur a terme prediccions de futur emprant com a font de partida la informació històrica o contemporània i, sobretot, suposant el manteniment de l'estructura productiva. La situació en què es troben actualment les Illes Balears representa un canvi estructural que romp tots els supòsits i dificulta les estimacions de futur que es poden fer.

A més de la ruptura de les inèrcies passades, també hi ha afegida la incertesa relacionada amb la durada d'aquest nou estatus. Així i tot, tal com s'ha comentat, cal fer un esforç per mirar d'aproximar les conseqüències econòmiques que es poden derivar de la pandèmia de la COVID-19 a la nostra comunitat. Les necessitats d'informació conviden a fer la previsió dels efectes de l'aturada econòmica, tot i que les dificultats enumerades obliguen a establir tres escenaris diferents en funció de l'abast de l'aturada per a cada branca i de l'extensió en el temps que pugui haver-hi. Així, malgrat l'elevada incertesa que està lligada al futur —en aquest cas fins i tot a curt termini—, aquest estudi aporta una forquilla de valors que permeten dimensionar les repercussions de la crisi.

2.2.

LA METODOLOGIA

En aquest exercici fem servir dues possibles metodologies de treball: a partir del multiplicador turístic i a partir del PIB nominal.

2.2.1. METODOLOGIA A PARTIR DEL MULTIPLICADOR TURÍSTIC

El multiplicador turístic estimat per IMPACTUR 2006 (p. 28)⁶ a partir de les taules Input-Output de 2004 és 1,69. Aquest és el darrer multiplicador turístic calculat a les Balears. Hom empra aquest

5. <https://boe.es/boe/dias/2020/03/14/pdfs/BOE-A-2020-3692.pdf>

6. https://www.exceltur.org/wp-content/uploads/2015/07/informe_BALEARES_completo_web.pdf

indicador atenent que la despesa turística a les Balears genera uns efectes sobre les branques que presten directament serveis turístics (hotels, bars, restaurants, agències de viatges, empreses de lloguer de cotxes, discoteques, etc.), que s'han estimat en el 28,4 % del VAB regional.

Però l'efecte total de la despesa turística sobre el VAB regional no s'esgota pels efectes directes, ja que també es donen els efectes indirectes, generats per altres branques d'activitat que són proveïdores de les que s'han considerat directament turístiques, com és el cas d'aliments i begudes; construcció; productes del sector primari; tèxtils; bugaderies; electricitat; aigua i gas; manteniment; consultores; empreses de serveis per a les empreses turístiques; etc.; les quals representen el 19,6% del VAB regional. Aleshores, el VAB regional total generat pels efectes directes (28,4%) i indirectes (19,6%) de la despesa turística és del 48 %, de tal manera que el VAB regional turístic total (48%) dividit pel VAB efectes directes del turisme (28,4%) dona l'esmentat multiplicador: 1,69.

A partir d'aquí, es poden establir uns càlculs que parteixen de les dades que es recullen, en aquesta primera metodologia, a la *Memòria del CES 2018*:

- VAB a preus corrents de 2018: 26.735 milions euros (*Memòria del CES 2018*, pàg. 24)⁷.
- S'estima el VAB a preus corrents de 2019 al voltant dels 27.000 milions d'euros.

7. http://www.caib.es/sites/ces/ca/d/memoria_del_ces_2018/.

- VAB regional turístic total de 2019: $27.000 \times 0,48$: 12.960 milions d'euros.
- Despesa turística total de 2019 (lbestat): 16.511 milions d'euros⁸.
- Relació entre despesa turística total de 2019 i VAB regional turístic total 2019: 0,7849.
- Despesa turística d'abril, maig i juny de 2019 (lbestat): 5.165 milions euros.
- Despesa turística d'abril, maig i juny de 2019 (lbestat) convertida en VAB regional turístic: $5.165 \times 0,7849 = 4.054$ milions euros.

Si l'any 2019 el coronavirus hagués deixat a zero la despesa turística de les Balears dels mesos d'abril, maig i juny, llavors el VAB regional hauria disminuït en aquests 4.054 milions euros, i s'hauria situat en un valor total per a l'any 2019 d'uns 22.946 milions euros, la qual cosa hauria suposaria una reducció del VAB regional per a l'any 2019 del 15 %.

2.2.2. METODOLOGIA A PARTIR DEL PIB NOMINAL

La metodologia que s'ha seguit per estimar l'efecte de la crisi de la COVID-19 parteix de les dades del PIB nominal que publica l'INE a la Comptabilitat regional d'Espanya per a les diferents branques d'activitat⁹. El darrer any disponible és

8. <https://www.caib.es/ibestat/service/ibestat/generarUrlSocial?cod=19698>.

9. http://ine.es/daco/daco42/cre00/b2015/sc_c_balears.xls

el 2018 i a l'annex se'n poden veure els valors en milers d'euros. Atès que l'efecte serà inferior a l'any, cal desagregar el valor afegit brut de cada branca en els diferents mesos de l'any. Això s'ha dut a terme suposant que la productivitat es manté constant a tots els mesos i s'ha repartit el VAB per a cada branca proporcionalment al nombre d'afiliats a la Seguretat Social¹⁰. El resultat de la desagregació també està disponible a l'annex estadístic d'aquest document.

Tal com s'ha comentat, els escenaris considerats varien en profunditat i en l'horitzó temporal. Per a tots aquests, s'estableix el punt d'inici el 15 de març, primer dia sencer en el qual es va declarar l'estat d'alerta a Espanya. En canvi, la data prevista de normalització de la situació és diferent a cada un. Cal tenir en compte que la conjuntura actual és molt dinàmica i hi ha fets que poden alterar substancialment la durada de la pandèmia, tant en un sentit (elaboració d'una vacuna efectiva contra la COVID-19, reduccions del contagi gràcies al confinament de la població, menor efectivitat del virus amb l'increment de les temperatures...) com en l'altre (mutació del virus amb nous comportaments, ruptures reiterades del confinament...). Per això s'ha establert una franja d'un mes entre l'escenari més curt (fins al dia 31 de maig) i el més llarg (fins al 30 de juny de 2020).

Quant a l'impacte que pot tenir la crisi de la COVID-19 sobre les diferents branques, s'ha suposat que el sector primari

i secundari redueixen el valor afegit brut un 10% i un 15% respectivament. La prohibició de la concentració de persones que no deixi l'espai de seguretat entre elles afecta ambdós sectors i, a més, la davallada de la demanda els obligarà a incrementar els emmagatzematges i alentir el ritme de producció.

D'altres branques, com les activitats artístiques, les recreatives i les d'entreteniment aturen completament l'activitat al llarg dels mesos considerats. La construcció, si bé no queda directament perjudicada pel tancament comercial, sí que es veurà impactada per les restriccions de mobilitat dels treballadors (nombre màxim de persones en el mateix vehicle) i pel refredament del pols econòmic. En aquest cas, s'ha suposat per a tots els escenaris un minvament de la producció del 15%.

En canvi, altres branques com la d'informació i comunicacions i la d'administracions públiques, defensa, educació i activitats sanitàries no se'ls ha atribuït cap caiguda, bé perquè s'espera en realitat un increment en l'activitat (com és el primer cas), bé perquè es pot compensar entre les subbranques o es pot continuar amb l'activitat a distància.

Les diferències entre els escenaris es detallen a les tres darreres taules de l'annex estadístic (C1, C2 i C3) i es poden resumir de la següent manera:

- **Escenari 1.** És l'escenari que planteja unes probabilitats més optimistes. L'horitzó d'afectació seria fins al 31 de maig del 2020 i, d'ençà del 15 de març,

10. <https://www.caib.es/ibestat/service/ibestat/generarUriSocial?cod=19697>

l'activitat de l'hoteleria es veu reduïda un 50 %, el comerç entre un 30 % i un 40 % i el transport fins a un 40 %.

- **Escenari 2.** Planteja les possibilitats centrals. L'horitzó arriba al 15 de juny i les activitats més relacionades amb el turisme arriben a caure un 60 % o fins a un 80 % de manera puntual, com és el cas de l'hoteleria.
- **Escenari 3.** En aquest cas, l'estat de frenada de l'activitat s'allarga fins al 30 de juny i l'abast de la davallada al comerç pot arribar al 70 % i a l'hoteleria s'arriba al 90 %. Cal comentar que els restaurants, que es troben a aquesta branca, poden mantenir els serveis a domicili de menjars i begudes.

3.

CONCLUSIONS: ELS RESULTATS

Hem fet servir dues metodologies sobre bases estadístiques públiques i solvents: l'IBestat i INE.

Quant a la primera, hem treballat a partir del multiplicador turístic i de les taules Input-Output de 2004. El multiplicador és 1,69. Fent els càlculs adients, que s'expliquen més amunt, a partir d'aquesta pauta metodològica el resultat seria una caiguda del VAB regional de l'ordre del 15 %: 4.054 milions d'euros.

Pel que fa a la segona, aplicant els supòsits indicats a l'apartat 2.2.2., la davallada de la producció en termes anuals a les

Illes es pot xifrar entre un 5,8 % i un 11 %. La magnitud d'aquestes taxes de reducció del producte afegit brut queda palesa quan es prenen en consideració les dades de creixement econòmic previst per al conjunt del 2020. Aquestes varien en funció de l'organisme i de la data de publicació, però es mouen entre l'1,3 %¹¹ i el 2,1 %¹². Per tant, en el millor dels escenaris, el creixement de les Illes Balears seria d'un -3,7 % i podria arribar a un -9,7 % en el pitjor. Aquesta reducció del PIB no té precedents a la història recent de l'arxipèlag, ja que el 2009, en plena època de crisi econòmica, la caiguda fou d'un 3,9 %.

Tal com es pot veure a la taula següent, el repartiment de la pèrdua de producció no és homogeni entre les diferents activitats i hi hauria unes branques més afectades que les altres. D'aquesta manera, les activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment, així com l'hoteleria, podrien arribar a reduir el valor afegit anual gairebé una quarta part. En termes absoluts, la reducció de la producció de l'hoteleria seria la més elevada en tots els casos. La segona activitat amb una reducció més intensa seria el comerç, que podria arribar a cedir el 17,5 %. En global, la pèrdua pot arribar a suposar més de 3.200 milions d'euros, que seria l'11 % del PIB esmentat anteriorment.

11. <https://www.bbvaesearch.com/publicaciones/situacion-comunitat-valenciana-primer-semester-2020/>.

12. <http://pressuposts.caib.es/www/ant/pr2020/html/p04e.html>.

PÈRDUA DE VAB SEGONS BRANCA. ESCENARIS DE PROSPECTIVA

	Escenari 1	Escenari 2	Escenari 3
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	2,2 %	2,2 %	2,2 %
Indústria; energia; subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	3,3 %	3,9 %	4,5 %
Construcció	3,3 %	3,9 %	4,5 %
Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	7,3 %	13,0 %	17,5 %
Transport i emmagatzematge	8,3 %	14,7 %	19,9 %
Hostaleria	11,9 %	19,2 %	25,3 %
Informació i comunicacions	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Activitats financeres i d'assegurances	2,1 %	2,5 %	2,9 %
Activitats immobiliàries	0,8 %	1,3 %	1,7 %
Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	6,0 %	7,4 %	8,8 %
Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	21,4 %	23,7 %	26,1 %
Caiguda en milions d'euros	1.703,8	2.532,0	3.231,1
Caiguda del PIB en %	5,8 %	8,6 %	11,0 %

Reiterant les cauteles que s'han comentat al començament d'aquest treball, l'anàlisi que s'ha presentat ofereix una dimensió dels efectes econòmics que pot ocasionar la crisi de la COVID-19 a l'economia balear i quins poden ser els sectors més greument afectats. La naturalesa canviant de la situació i la rapidesa dels esdeveniments poden fer que ens moguem d'un escenari a un altre i amb les disparitats de conseqüències quantificades en aquesta simulació. Segons el decurs de la pandèmia, podem trobar-nos en la contracció de la producció més dràstica i més ràpida del darrer segle.

Finalment, també val a dir que aquest estudi s'ha circumscrit als efectes de l'aturada de l'activitat econòmica i que, per tant, no recull el possible ajornament d'activitats que es concentraran en els mesos posteriors i que compensaran les xifres negatives.

Aquest document va ser aprovat per unanimitat, el 27 de març de 2020, per la Comissió Permanent Virtual del CES Illes Balears.

ANNEX

TAULA A. PRODUCTE INTERIOR BRUT DE LES ILLES BALEARS A PREUS DE MERCAT. ANY 2018 (MILERS D'EUROS)

CNAE	Branca	VAB (milers d'euros)
A	Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	190.638
B_E	Indústries extractives; indústria manufacturera; subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat; subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	1.687.904
F	Construcció	2.321.726
G_I	Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes; transport i emmagatzematge; hostaleria	10.762.613
J	Informació i comunicacions	539.920
K	Activitats financeres i d'assegurances	968.464
L	Activitats immobiliàries	4.426.484
M_N	Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	2.764.319
O_Q	Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	4.365.630
R_O	Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	1.422.409
	Valor afegit brut total	29.450.107
	Imposts nets sobre els productes	3.091.946
	PRODUCTE INTERIOR BRUT A PREUS DE MERCAT	32.542.053

Font: INE

Taula B. DESAGREGACIÓ DEL VAB PER BRANQUES PROPORCIONAL A L'AFILIACIÓ, ANY 2018 (MILERS D'EUROS)													
CNAE	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre	Total 2018
A	14.857	15.174	15.620	16.286	16.727	16.877	16.657	16.833	16.532	15.502	14.970	14.604	190.638
B_E	135.112	137.493	140.112	143.330	145.573	145.548	143.800	141.097	142.320	138.958	137.825	136.735	1.687.904
C	62.577	63.876	65.095	66.431	67.298	67.036	65.960	64.369	65.112	64.201	63.539	62.891	778.383
F	197.344	202.485	203.423	200.713	196.024	192.858	183.717	175.936	183.865	190.185	200.279	194.897	2.321.726
G	305.230	310.720	330.745	351.822	373.147	388.453	394.092	387.857	377.294	333.950	318.588	317.199	4.189.098
H	81.791	84.805	93.525	108.371	123.034	131.158	133.460	132.305	128.839	103.857	88.760	87.277	1.297.183
I	204.727	247.594	348.911	482.273	601.181	653.553	671.442	655.918	620.050	358.553	222.471	209.659	5.276.332
J	42.400	43.665	44.230	44.471	45.239	45.464	46.440	45.202	45.789	45.517	45.698	45.805	539.920
K	81.328	81.548	81.837	79.707	79.927	80.598	80.946	80.841	80.772	80.251	80.482	80.228	968.464
L	331.518	339.278	348.366	363.817	378.778	390.173	395.347	393.109	391.991	368.361	367.172	358.573	4.426.484
M_N	203.199	207.595	217.361	230.217	245.159	252.367	254.177	250.907	250.740	225.082	214.413	213.104	2.764.319
O_Q	357.577	360.493	363.654	362.426	364.799	365.369	359.282	353.035	367.804	369.398	370.658	371.135	4.365.630
R_O	104.742	106.347	110.463	116.253	127.118	133.866	136.015	131.431	128.234	113.006	107.607	107.327	1.422.409
TOTAL	2.030.273	2.112.817	2.291.954	2.513.535	2.730.549	2.836.235	2.852.151	2.793.174	2.757.965	2.321.762	2.119.538	2.090.155	29.450.107

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

TAULA C1. SUPÒSITS DE PÈRDUA D'ACTIVITAT DE L'ESCENARI 1. DURADA FINS AL 31 DE MAIG DE 2020

Branques	Març	Abril	Maig	Juny
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	10,0%	10,0%	10,0%	0,0%
Indústria; energia; subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	15,0%	15,0%	15,0%	0,0%
Construcció	15,0%	15,0%	15,0%	0,0%
Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	30,0%	40,0%	30,0%	0,0%
Transport i emmagatzematge	30,0%	40,0%	40,0%	0,0%
Hostaleria	50,0%	60,0%	40,0%	0,0%
Informació i comunicacions	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Activitats financeres i d'assegurances	10,0%	10,0%	10,0%	0,0%
Activitats immobiliàries	0,0%	5,0%	5,0%	0,0%
Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	20,0%	30,0%	30,0%	0,0%
Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%

Font: elaboració pròpia

TAULA C2. SUPÒSITS DE PÈRDUA D'ACTIVITAT DE L'ESCENARI 2. DURADA FINS AL 15 DE JUNY DE 2020

Branques	Març	Abril	Maig	Juny
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	10,0%	10,0%	10,0%	0,0%
Indústria; energia; subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	15,0%	15,0%	15,0%	15,0%
Construcció	15,0%	15,0%	15,0%	15,0%
Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	50,0%	60,0%	50,0%	30,0%
Transport i emmagatzematge	50,0%	60,0%	60,0%	40,0%
Hostaleria	70,0%	80,0%	60,0%	40,0%
Informació i comunicacions	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Activitats financeres i d'assegurances	10,0%	10,0%	10,0%	10,0%
Activitats immobiliàries	0,0%	5,0%	5,0%	10,0%
Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	20,0%	30,0%	30,0%	30,0%
Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	100,0%	100,0%	100,0%	50,0%

Font: elaboració pròpia

TAULA C3. SUPÒSITS DE PÈRDUA D'ACTIVITAT DE L'ESCENARI 3. DURADA FINS AL 30 DE JUNY DE 2020

Branques	Març	Abril	Maig	Juny
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	10,0%	10,0%	10,0%	0,0%
Indústria; energia; subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	15,0%	15,0%	15,0%	15,0%
Construcció	15,0%	15,0%	15,0%	15,0%
Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	60,0%	70,0%	60,0%	40,0%
Transport i emmagatzematge	60,0%	70,0%	70,0%	50,0%
Hostaleria	80,0%	90,0%	70,0%	50,0%
Informació i comunicacions	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Activitats financeres i d'assegurances	10,0%	10,0%	10,0%	10,0%
Activitats immobiliàries	0,0%	5,0%	5,0%	10,0%
Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	20,0%	30,0%	30,0%	30,0%
Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	100,0%	100,0%	100,0%	50,0%

Font: elaboració pròpia

CÀLCUL DE L'IMPACTE DEL CORONAVIRUS A L'ECONOMIA BALEAR, PER BRANQUES PRODUCTIVES (*)

CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL
DE LES ILLES BALEARS.

15 de Maig de 2020

Informe del CES Illes Balears 2/2020

(*) Aquest estudi, com l'anterior del CES, *Coronavirus i economia balear: simulacions d'urgència*, ha disposat de la important ajuda de Miquel Quetglas Oliver, a qui agraïm la seva disponibilitat i el seu suport tècnic.

1.

INTRODUCCIÓ

L'impacte econòmic de la COVID-19 — coronavirus—mostra una realitat molt dinàmica i alhora negativa quant a l'evolució del procés de deteriorament per a l'economia balear. El Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (CES) elaborà un document, que fou aprovat per la Comissió Permanent virtual el 27 de març (*Coronavirus i economia balear: simulacions d'urgència*), en què, a partir de dues metodologies, s'establia una forquilla per a la caiguda del PIB de l'arxipèlag, un ventall que anava, a l'escenari més negatiu, entre prop del -10% i el -15% per al període comprès entre el 14 de març i finals de juny. Una pèrdua considerable, mai no vista a les Illes en els darrers cinquanta anys.

El Govern de les Illes Balears, per la seva banda, donà a conèixer unes estimacions

per al conjunt de l'any 2020 uns dies més tard que situaven aquesta caiguda, també en el pitjor dels escenaris, en prop del -32%.

Malgrat la disparitat de les xifres pel que fa als diferents períodes estimats i les metodologies emprades, la conclusió és nítida: ens enfrontam a una crisi econòmica, laboral i social sense pal·liatiu. Aquest desafiament obligarà a generar, més que mai, la governança a l'economia, a la societat i a la política, atenent la magnitud i profunditat de la crisi. Cal indicar que totes les institucions i els científics socials que es dediquen a prendre el pols a la societat i a l'economia es mouen amb una incertesa total.

Ningú, absolutament ningú, no té en aquests moments un quadre de comandament òptim que asseguri quina és la millor solució per poder superar la crisi de la COVID-19 amb els menors costos econòmics, laborals i socials, i en el menor temps possible, entre altres raons perquè ningú disposa d'estadístiques fiables sobre la COVID-19 (José García Montalvo, «Covid y datos». «Dinero», *La Vanguardia*, 26-4-2020, pàg. 2). Ningú no té una clau màgica, una recepta infal·lible que serveixi per acarar els reptes sanitaris, de gran envergadura, i els economicosocials, que ja són determinants, també al costat dels primers. I això afecta tant en els terminis immediats com en els mitjans.

Per al cas de l'economia de les Illes Balears, ningú no discuteix la rellevància cabdal de l'economia turística. La importàn-

cia del turisme de masses en la configuració del nostre PIB i del mercat laboral no admet rèplica. De fet, és aquesta activitat la tractors, la que arrossega la resta dels vagons econòmics i socials, malgrat les diversificacions que, no sempre subratlla- des, es poden invocar encara.

No obstant això, el CES, a petició de les organitzacions empresarials i sindicals que fan part de la institució, ha treballat aquest petit però important document que tracta de posar llum a un factor que preocupa sindicats i empresaris. La pregunta objecte de la investigació és concreta: quines són les conseqüències de la crisi vírica sobre la resta dels sectors econòmics, en paral·lel als que es troben més directament afectats pel turisme. La pretensió, aleshores, d'aquest breu document és posar dades concretes, a partir de metodologies científiques i hipòtesis de treball, quant a l'impacte desagregat per branques productives a l'economia balear. Hom adverteix de la dificultat en plantejar la segmentació productiva; no obstant això, s'ha fet un esforç per, en funció dels materials estadístics disponibles, especificar al màxim les respostes. Totes les dades que hem sistematitzat es troben al final del text, numerades de la següent manera:

Taula 1: Simulacions mensuals: afectacions sectorials.

Taula 2. Desagregació econòmica sectorial. Efectes directes i indirectes.

Taula 3. Distinció entre branques directament turístiques i no directament turístiques.

Taula 4. Distinció entre les branques productives.

Gràfic 1. Desagregació per branques productives. Caigudes del VAB.

Gràfic 2. Desagregació per branques i ocupació.

Gràfic 3. Caigudes totals.

Gràfic 4. Caigudes de l'ocupació per branques.

Gràfic 5. Percentatges branques turístiques directes i la resta.

Amb tot, cal advertir dues coses:

1. La desagregació de les branques productives prové de l'INE, tot i que hem fet l'esforç de separar la construcció de l'hostaleria, que apareixen inicialment agregades, atenent la importància per a l'economia balear. S'ha fet servir aquesta base de dades per fer les relacions adients amb les variables d'ocupació, amb segmentació mensual.
2. Atenent que aquest és document motivat per la urgència de la situació, és important indicar que el CES continuarà treballant, com a projecte futur de recerca econòmica, en un major detall del tema dels impactes del coronavirus sobre els sectors productius, fent servir també el marc Input-Output 2014 i els comptes satèl·lits del turisme.

Pensem que els resultats a què s'ha arribat, que han suposat una feina impor-

tant de tractament de dades i càlculs de simulacions, aporten, no obstant això, un panorama macroeconòmic suficientment il·lustratiu a hores d'ara sobre la qüestió plantejada.

2.

METODOLOGIA DE TREBALL: ELECCIONS DE PONDERACIONS

La metodologia emprada és la que vam aplicar al document anterior ja esmentat, que és el que s'ha fet servir també en els càlculs del Govern. Aquí, la distinció rau en la ponderació que s'ha fet pel que fa a l'afectació de la crisi, mes a mes, per branques productives (vegeu les taules 1 i 2, amb els gràfics corresponents números 1, 2 i 3 al final d'aquest treball). En la nostra anterior entrega, la presumpció era una extrapolació a partir de les dades fins al mes de juny. Ara adoptam una perspectiva més agosarada que involucra els mesos de juliol a desembre, i que passam a descriure:

- Quant a l'hostaleria, els nostres auguris plantegen una afectació del 80 % els mesos de juliol i agost, i del 75 % entre setembre i desembre. Pensam que és prou rellevant i que atenent les informacions qualitatives disponibles —sempre incertes i força asimètriques— poden ser assumides per aquest càlcul.
- Pel que fa a la construcció, s'assumeix una afectació del 60 % entre juliol i setembre i del 55 % entre octubre i desembre.

- En relació amb el transport i l'emmagatzematge, els percentatges van del 80 % d'afectació entre juliol i setembre i 75 % entre octubre i desembre.

Les caigudes són rellevants i sintetitzen una pèrdua del VAB insular de l'ordre del 22,2 %. La translació de tot plegat al mercat de treball insinua uns efectes de pèrdues de llocs de treball de poc més de 130.000, gairebé un 26 %, sumant efectes directes i indirectes. Les dades són d'impressió. Els càlculs que es presenten poden diferir d'altres que es puguin posar damunt la taula en funció de les ponderacions que es posin, no de la metodologia emprada, que té pocs serrells per discutir (sobre això, remetem al nostre document ja esmentat sobre *Coronavirus i economia balear: simulacions d'urgència*).

3.

BRANQUES NO TURÍSTIQUES: RESULTATS I CONCLUSIONS

D'entrada, cal precisar que resulta prou complicat distingir entre les activitats turístiques de forma directa de les que no ho són. D'una manera o d'una altra, el gruix de l'activitat econòmica a les Balears es vincula amb el sector turístic: les seves externalitats són poderoses, i això determina els resultats de les activitats que se'n deriven. Això no vol dir que no existeixin ocupacions i generació de renda que denoten una diversificació econòmica major que la suposada generalment. De fet, les dades que es presenten van en aquesta

direcció i suggereixen un fet important: l'economia balear té clares espurnes de diversificació en el seu sector terciari, atès que ens trobam al davant d'una economia de serveis molt madura.

No obstant això, i per aclarir la nostra interpretació, s'ha decidit ubicar com a branques netament turístiques les que infereixen l'hostaleria i el transport i emmagatzematge. La resta del nostre llistat (consulteu les taules 1 a 3), tot i que som conscients que les seves relacions amb el món turístic són intrínseques, l'hem segmentat (i definit com «no directament turístiques») per intentar respondre la pregunta formulada al principi del treball. El que podem extraure de la recerca desenvolupada és el següent:

- a) La segmentació que s'ha fet concreta que el 77,68 % del VAB balear es correspon amb branques no directament turístiques, i un 22,32 %, amb les turístiques.
- b) A causa de la crisi del coronavirus, les branques no directament turístiques experimenten una caiguda de 2.664 milions d'euros, un 40,75 % amb efectes directes, i 2.957 milions i el 41,95 % sumant els efectes totals. En ocupació: 65.917 persones, el 50,43 % de les pèrdues totals (aquests totals són: 130.713 persones, 34.198 en transport i magatzems i 30.597 en hostaleria).
- c) Els subsectors més afectats són, en l'àmbit de l'ocupació:
 - Les activitats recreatives i d'entre-

teniment i reparació d'articles d'ús domèstic, amb pèrdues de 28.829 ocupacions.

- Comerç a l'engròs i al detall, reparació de vehicles: pèrdues de 19.312 ocupacions.
- Activitats professionals, tècniques, administratives: pèrdues de 8.223 ocupacions.
- Indústries i energia: pèrdues de 4.807 ocupacions.
- Construcció: pèrdues de 2.417 ocupacions.

d) El contrast entre les branques directament turístiques i les no directament turístiques és eloqüent: sumant tots els efectes (directes i indirectes) en el primer cas és del 58,05 % en caigudes totals, i 49,57 % en ocupació; en el segon, les xifres són de 41,95 % i 50,43 %, respectivament.

El treball és descriptiu, i ha pretès oferir, en funció de les hipòtesis enunciades al començament, una resposta solvent a la pregunta formulada també al principi del text. Les dades permeten albirar que l'impacte del coronavirus té i tindrà una afectació molt important en aquells sectors que no són estrictament l'hostaleria i el transport —els més vinculats de manera estreta amb el desenvolupament turístic.

Tot això està condicionat, i és important subratllar-ho, en cas que les mesures proposades pels governs no es possessin

en marxa. La pèrdua de llocs de treball, de l'ordre de 66.000, infereix un cop enorme en el teixit empresarial, sobretot de les petites i mitjanes empreses, que són, atenent les branques productives treballades, les que protagonitzen aquest important bloc econòmic. Alhora, la caiguda de prop de 3.000 milions d'euros en aquestes activitats, constitueix un segon indicador rellevant que emfasitza el problema.

Sense cap mena de dubte, el sector hotelier tindrà enormes dificultats en el futur immediat, si no s'aclareixen sobretot les situacions sanitàries, endògenes i exògenes. I la seva capacitat d'arrossegament és la que, en part, explica l'efecte negatiu sobre la resta d'activitats. Aquestes, com insinuen les dades que presentam, coneixeran —i ja coneixen— dificultats de tota mena. La política econòmica, aleshores, no podrà defugir aquesta dura realitat.

És igualment important remarcar que la possibilitat de trobar sectors que puguin ser, diguem-ne, alternatius al turisme té problemes seriosos que no es poden negligir. Apuntam quatre reflexions finals:

1. L'economia balear depèn en més del 80 % del sector de serveis, i dins d'aquest, la part del lleó és el turisme. Els efectes d'arrossegament d'aquest sector són enormes i, malgrat que això ha representat una diversificació del sector terciari de l'economia més gran del suposat (un aspecte que mereix un estudi molt més profund), la dependència del turisme és determinant.
2. La noció de diversificar l'economia la trobam identificada a les dades que presentam des del moment en què les branques no directament turístiques (però fortament influenciades pel turisme, recordem-ho) representen el 77,68 % del VAB. Aquí s'obre un altre debat que va més enllà del curt termini, que és la màxima preocupació —totalment comprensible— dels agents econòmics i socials i de les administracions públiques. Però resultaria il·lusori pensar en una diversificació econòmica «immediata»: les transicions econòmiques no són breus i requereixen costos importants que afecten els àmbits públic i privat. En aquest punt, el CES està debatent el dictamen 2030, el més important que ha fet la institució, amb un corpus documental ingent i que s'endinsa en aquests reptes a mitjà i llarg termini de l'economia balear.
3. S'ha de valorar molt, en una economia terciària madura com la balear, què volem dir quan parlam de reindustrialitzar. Els processos de desenvolupament industrial o manufacturer no s'improvisen, i cal tenir presents els costos que representen. S'ha de partir sempre de la realitat concreta de les economies insulars i assumir que el turisme seguirà sent l'activitat més important. El concepte de «serveis industrials», és a dir, demandes del sector terciari a sectors transformadors i/o de coneixement, poden ser aspectes importants que cal explorar. És important, però, que hi hagi pols de mercat i que existeixin sinergies clau entre empresaris, sindi-

cats i administracions públiques per fer aquests recorreguts.

4. Repensar el turisme, el principal motor, és un desafiament cabdal per a la societat i l'economia balear. Això mereixerà estudis rigorosos, que aportin vies de treball que puguin enllaçar, amb més fermesa, les activitats neta-ment turístiques amb les que poden proporcionar valors afegits als nostres productes: els turístics i els que no ho són de manera directa.

4.

UNES PROPOSTES IMMEDIATES D'ACTUACIÓ

No resulta senzill establir un full de ruta per a una sortida de la crisi que té fases temporals molt distintes: immediata i de mitjà i llarg termini. El CES treballa, i ja té materials importants al respecte, en els terminis més estratègics, els que albiren horitzons més extensos cronològicament, amb la idea central que es desprèn de la investigació en prospectiva 2030, ja publicada, de repensar el model de creixement balear sota el prisma de la sostenibilitat.

Ara bé, a partir de les dades i conclusions aportades en aquest document, podem fer recomanacions d'urgència, creiem que plausibles, per preservar llocs de treball dels sectors no turístics fins al punt que puguin ser estimuladors d'ocupació. Les dividim en tres blocs: inversió pública, inversió privada i línies transversals.

1) Línies d'inversió pública: tots els sectors econòmics.

1.1) Inversions econòmiques: essencials per atraure inversió privada, perquè serveixin de catalitzadores i estimulants de l'activitat productiva i la generació d'ocupació. Una desagregació més concreta és la següent:

- Obra pública: agilitar les millores a la canalització del tractament d'aigües residuals.
- Habitatge: endegar el pla d'habitatge i agilitar les promocions ja previstes.
- Altres equipaments públics: inversió en reforma, rehabilitació i/o instal·lació d'energies renovables.

1.2) Inversions socials i polítiques socials que cal destacar:

- Endegar els equipaments i les infraestructures, augmentar ràtios de professionals i potenciar els concerts per a més qualitat a diferents àmbits: educació, dependència i salut (sector quinari de l'economia).
- Perllongar i augmentar contractes de graduats universitaris d'investigació dins els àmbits de la salut i de les ciències ambientals (sector quaternari de l'economia).
- Estimular contractes públics de les administracions amb tercers per prestació de serveis, que han de donar molt més pes a l'oferta tècnica, que és on es pot reflectir en el projecte la

qualitat del servei a prestar i, per tant, la millora en ocupació (sector terciari de l'economia).

- Fer campanyes de promoció de producte local, tot impulsant l'economia de proximitat per fomentar l'ocupació de sectors com l'agroalimentari, la indústria local i el comerç (sectors primari i secundari de l'economia).

2) Línies d'inversió privades: sectors secundari i terciari.

Àrees d'inversió possibles:

- **Construcció.** És un dels sectors que de manera més ràpida es pot posar en marxa i es capaç de mantenir el nombre de treballadors, a més d'incorporar força persones en situació d'atur: al voltant de 20.000, segons la patronal del sector. Caldria agilitar els tràmits administratius de tot el que fa referència a llicències en sòl urbà per a obra nova i reformes. En aquest sentit, un dels sectors que més podria invertir és l'hoteler, ja que haurà d'adaptar les seves instal·lacions a les noves exigències sanitàries i de prevenció.
- **Energia.** Accelerar els tràmits dels ajuts concedits per l'Estat, per instal·lar plaques solars fotovoltaïques. Aquesta mesura podria donar feina a 8.000 treballadors en un any, 5.500 de directes per a la instal·lació i el manteniment de les plantes i 2.500 d'indirectes. Cal tenir en compte que hi ha una gran quantitat de projectes sol·licitats d'instal·lacions de petita i

mitjana potència i aquestes ocupacions estan relacionades amb el muntatge, obra civil i instal·lació. També s'inclouen les tasques de gestió administrativa, compres i comercialització.

- **Nàutica.** Aquest sector en els darrers temps ha estat un dels més actius en ocupació. Es tracta de reprendre l'activitat, fent promoció en els àmbits que pertoca per mantenir l'espai que ocupava el sector com a referent a la Mediterrània.

3) Línies transversals: sectors quaternari i quinari.

Se centren en els processos de formació, tant a través de certificats de professionalitat com de formació professional reglada i acreditació de l'experiència professional per tenir personal format i acreditat al més aviat possible en tots els sectors que s'han mencionat.

POSTSCRIPTUM

El dia 5 de maig de 2020 s'han donat a conèixer les xifres oficials, ja reals, d'afiliació a la Tresoreria de la Seguretat Social. S'ha cregut oportú presentar les dades a la taula 5, on es recullen les variacions de caigudes de març de 2020 sobre març de 2019, per comparar les magnituds reals amb les previsions fetes pel CES. Cal recordar que aquestes previsions, tal com es va indicar al document corresponent (aprovat per la Comissió Permanent Virtual el 27 de març, *Coronavirus i economia balear: simulacions d'urgència*), pressuposaven que les dades anirien en

aquesta tendència si no es posaven en marxa les mesures de política econòmica que s'han anat desenvolupant.

Això explica, en part, que les dades reals a finals de març siguin millors que les previsions que hem fet, tal com es recull a la taula 5 i al gràfic 6. Així, les caigudes a l'hostaleria, comerç a l'engròs, transport i activitats professionals, no han estat tan dures en comparació amb els nostres supòsits, que partien, recordem-ho un cop més, del fet que no s'estaven desplegant mesures compensatòries.

Seria una bona notícia per a l'economia i la societat balear que aquesta tendència positiva, que cal prendre també amb moltíssima cautela, es confirmés, tot i que, tenint present l'impacte del coronavirus sobre el turisme, hom suposa que les xifres seran menys positives en els mesos d'estiu.

La clau de tot és que es mantinguin les mesures desplegades —els ERTO, la més rellevant— per contenir la desocupació i la previsible caiguda de la demanda domèstica.

SIMULADOR CES IMPACTE CORONAVIRUS
Totes les taules i gràfics són d'elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

TAULA 1. SIMULACIONS MENSUALS: AFECTACIONS SECTORIALS (IMPUTACIÓ DE PERCENTATGES DE CAIGUDA)

Branques	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	10,0%	10,0%	10,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%
Indústries extractives; indústria manufacturera; subministrament d'energia i aigua	15,0%	15,0%	15,0%	15,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%
Construcció	15,0%	15,0%	15,0%	65,0%	60,0%	60,0%	60,0%	55,0%	55,0%	55,0%
Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	60,0%	70,0%	60,0%	40,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%
Transport i emmagatzematge	60,0%	70,0%	70,0%	90,0%	80,0%	80,0%	80,0%	75,0%	75,0%	75,0%
Hostaleria	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	80,0%	80,0%	75,0%	75,0%	75,0%	75,0%
Informació i comunicacions	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%
Activitats financeres i d'assegurances	10,0%	10,0%	10,0%	10,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%
Activitats immobiliàries	0,0%	5,0%	5,0%	10,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%
Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	20,0%	30,0%	30,0%	30,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%

continua

Branques	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre
Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	75,0%	75,0%	75,0%	75,0%	75,0%
DIES AFECTACIÓ	17	30	31	25	20	20	20	20	25	20

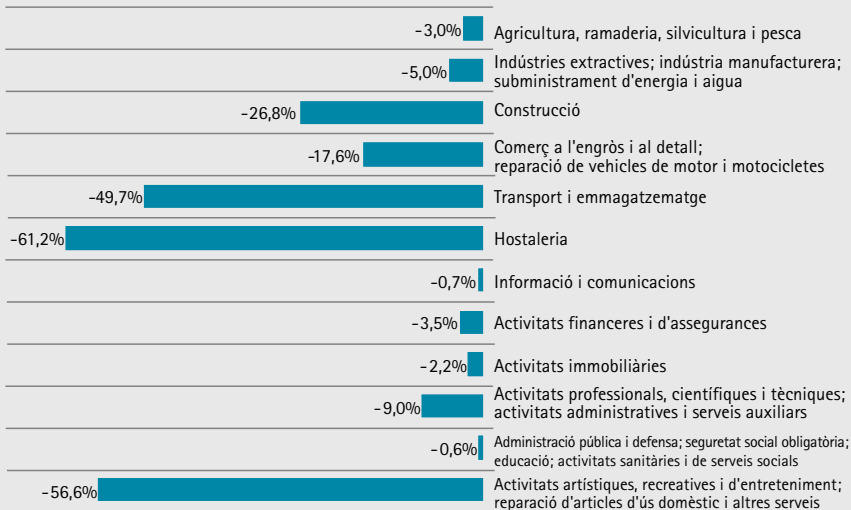
RESULTATS SEGONS IMPUTACIÓ

	EFECTE DIRECTE		EFECTES TOTALS (directe+indirecte)		
	VAB (M€)	Total caiguda	M€	% VAB	% d'ocupació
Branques					
Caiguda total	29.450,11	6.537,63	-7.050,31	-23,9%	-25,8%

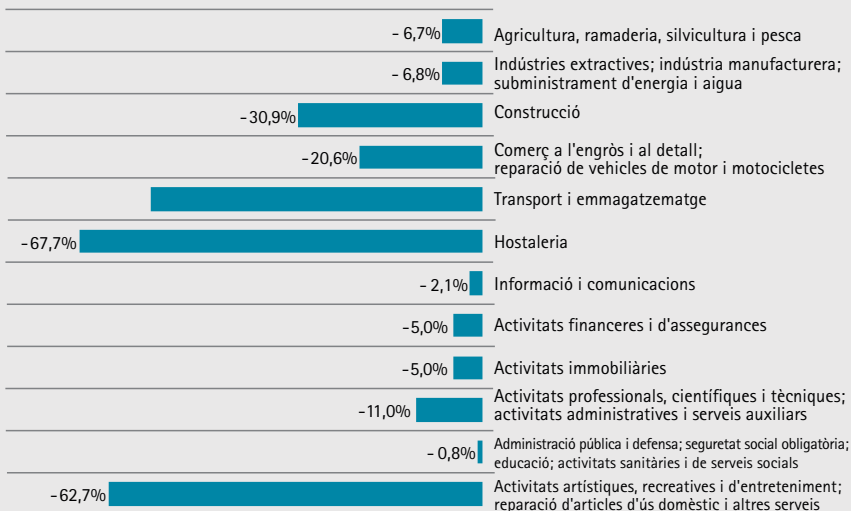
TAULA 2. DESAGREGACIÓ ECONÒMICA SECTORIAL. EFECTES DIRECTES I INDIRECTES

BRANQUES PRODUCTIVES	EFECTE DIRECTE			EFECTES TOTALS (directe+indirecte)			
	VAB (M€)	Caiguda (M€)	%	Caiguda (M€)	%	Persones	Ocupació
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	190,6	-5,7	-3,0%	-9,3	-4,9%	-336	-6,7%
Indústries extractives; indústria manufacturera; subministrament d'energia i aigua	1.687,9	-83,9	-5,0%	-102,1	-6,0%	-4.807	-6,8%
Construcció	2.321,7	-621,9	-26,8%	-671,5	-28,9%	-2.417	-30,9%
Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	4.189,1	-735,9	-17,6%	-803,2	-19,2%	-19.312	-20,6%
Transport i emmagatzematge	1.297,2	-645,0	-49,7%	-684,9	-52,8%	-34.199	-55,6%
Hostaleria	5.276,3	-3.228,5	-61,2%	-3.407,9	-64,6%	-30.597	-67,7%
Informació i comunicacions	539,9	-3,5	-0,7%	-7,7	-1,4%	-203	-2,1%
Activitats financeres i d'assegurances	968,5	-33,4	-3,5%	-41,0	-4,2%	-623	-5,0%
Activitats immobiliàries	4.426,5	-99,0	-2,2%	-163,7	-3,7%	-620	-5,0%
Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	2.764,3	-247,7	-9,0%	-274,7	-9,9%	-8.223	-11,0%
Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	4.365,6	-28,3	-0,6%	-31,9	-0,7%	-546	-0,8%
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	1.422,4	-804,8	-56,6%	-852,3	-59,9%	-28.829	-62,7%
CAIGUDA TOTAL	29.450,1	-6.537,6	-22,2%	-7.050,3	-23,9%	-130.714	-25,8%

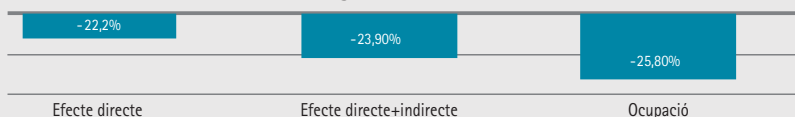
Gràfic 1.
Caigudes del VAB per branques productives (%)

Gràfic 2.
Caigudes de l'ocupació per branques productives (%)

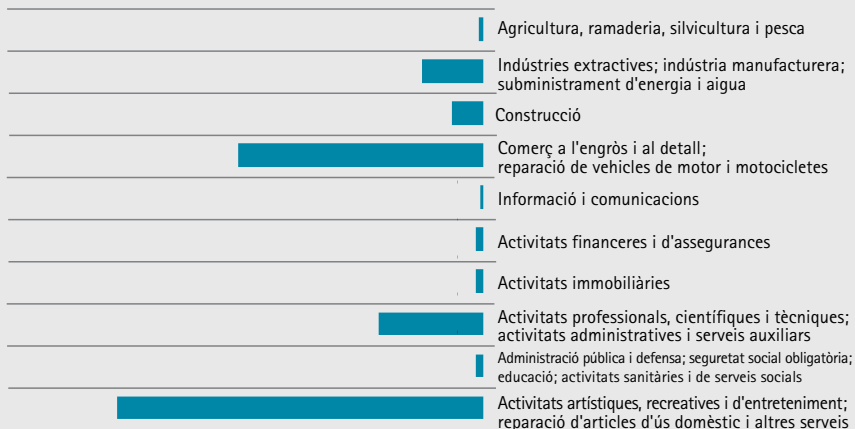
Gràfic 3.
Caigudes totals (%)

TAULA 3. DISTINCIO ENTRE BRANQUES DIRECTAMENT TURÍSTIQUES I NO DIRECTAMENT TURÍSTIQUES

BRANQUES PRODUCTIVES	EFECTES DIRECTES			EFECTES TOTALS			
	VAB (M€)	Caiguda (M€)	%	Caiguda (M€)	%	Persones	Ocupació
Branques no directament turístiques	22.876,59	-2.664,15		-2.957,51		-65.917,73	
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	190,64	-5,65	-2,96%	-9,33	-0,05	-336,04	-6,7%
Indústries extractives; indústria manufacturera; subministrament d'energia i aigua	1.687,90	-83,91	-4,97%	-102,09	-0,06	-4.807,48	-6,8%
Construcció	2.321,73	-621,91	-26,79%	-671,55	-0,29	-2.417,08	-30,9%
Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	4.189,10	-735,86	-17,57%	-803,20	-0,19	-19.312,11	-20,6%
Informació i comunicacions	539,92	-3,55	-0,66%	-7,74	-0,01	-203,02	-2,1%
Activitats financeres i d'assegurances	968,46	-33,42	-3,45%	-41,04	-0,04	-622,59	-5,0%
Activitats immobiliàries	4.426,48	-99,00	-2,24%	-163,67	-0,04	-620,20	-5,0%
Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	2.764,32	-247,68	-8,96%	-274,75	-0,10	-8.223,31	-11,0%
Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	4.365,63	-28,34	-0,65%	-31,88	-0,01	-546,43	-0,8%
Activitats artístiques; recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	1.422,41	-804,83	-56,58%	-852,26	-0,60	-28.829,46	-62,7%
% de branques no directament turístiques s/total	77,68%	40,75%		41,95%		50,43%	
Branques directament turístiques							
Transport i emmagatzematge	1.297,18	-644,97		-684,93		-34.198,66	
Hostaleria	5.276,33	-3.228,52		-3407,86		-30.597,30	
TOTALS	-29.450,11	-6.537,63		-7.050,31		-130.713,69	

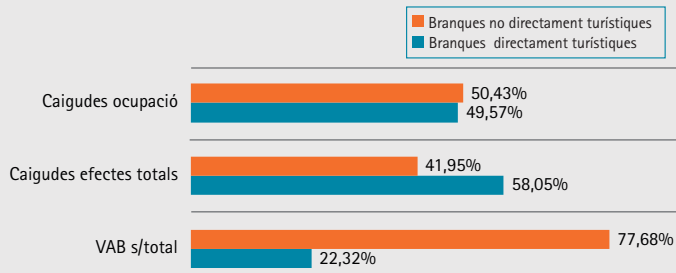
Gràfic 4.
Caigudes de l'ocupació per branques (Nombre de persones)

TAULA 4. DISTINCIÓ ENTRE LES BRANQUES PRODUCTIVES (%)

Branques productives	VAB s/total	Caigudes efectes totals	Caigudes ocupació
Branques directament turístiques	22,32 %	58,05 %	49,57 %
Branques no directament turístiques	77,68 %	41,95 %	50,43 %

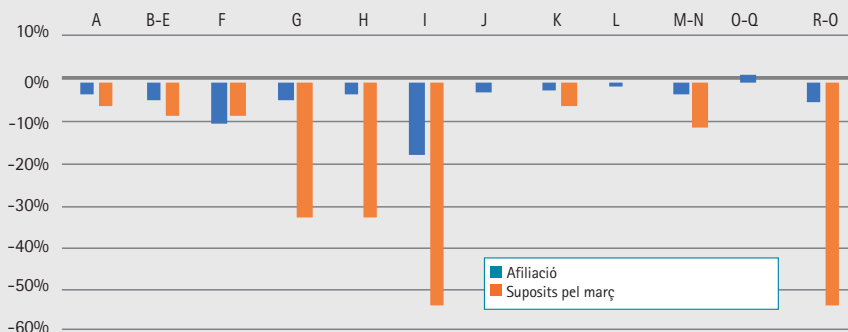
Gràfic 5.
Percentages branques turístiques directes i la resta

TAULA 5. LES DADES REALS A FINALS DE MARÇ 2020 I LES PREVISIONS DEL CES
(DADES COMUNICADES PEL GOVERN EL 5 DE MAIG DE 2020)

CODIS	BRANQUES PRODUCTIVES. Afiliació a TGSS. Darrers dies març	Març 2019	Març 2020	Var 2020 /	Juny
A	Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	6.684	6.498	-2,8%	-5,5%
B_E	Indústries extractives; indústria manufacturera; subministrament d'energia i aigua	29.038	27.787	-4,3%	-8,2%
F	Construcció	58.393	52.687	-9,8%	-8,2%
G	Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	77.398	74.214	-4,1%	-32,9%
H	Transport i emmagatzematge	22.446	21.852	-2,6%	-32,9%
I	Hostaleria	77.175	63.573	-17,6%	-54,8%
J	Informació i comunicacions	8.746	8.554	-2,2%	0,0%
K	Activitats financeres i d'assegurances	6.946	6.821	-1,8%	-5,5%
L	Activitats immobiliàries	5.360	5.311	-0,9%	0,0%
M_N	Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars	56.671	54.991	-3,0%	-11,0%
O_Q	Administració pública i defensa; seguretat social obligatòria; educació; activitats sanitàries i de serveis socials	84.065	85.691	1,9%	0,0%
R_O	Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment; reparació d'articles d'ús domèstic i altres serveis	35.836	34.154	-4,7%	-54,8%
TOTAL		468.830	443.057	-5,5%	

Gràfic 6.
Comparativa variació imputada del VAB amb l'afiliació

FUTUR ECONÒMIC ARRAN DE LA CRISI SANITÀRIA

CONSIDERACIONS PER FIXAR UN RELAT BALEAR

CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL
DE LES ILLES BALEARS.

Dimecres 29 d'abril de 2020

Informe CES 3/2020, sobre coronavirus i economia balear

(*) Aquest estudi, com l'anterior del CES, *Coronavirus i economia balear: simulacions d'urgència*, ha disposat de la important ajuda de Miquel Quetglas Oliver, a qui agraïm la seva disponibilitat i el seu suport tècnic.

1.

INTRODUCCIÓ

La crisi del coronavirus ha fet saltar per l'aire la idea que el turisme era un dels sectors més resilents de l'economia i que, per tant, les Balears estaven especialitzades en una de les activitats més estables, que asseguraven més la sostenibilitat futura del seu benestar econòmic i social. Investigacions recents en economia aplicada i història econòmica ho havien demostrat, amb contrastos matemàtics amb la resta de les regions espanyoles.

Aquesta percepció, tanmateix, confrontada com dèiem amb dades econòmiques i socials, té durs detractors i entusiàstics defensors. Però les evidències empíriques sí que determinen que,

en el decurs de les recents crisis econòmiques —1973, 1979, 1987 i 2008—, l'arxipèlag entrà més prest que la resta d'economies regionals en situació recessiva, però també sortí primer del sotrac. La causa: la pregona internacionalització de les economies insulars.

Ara bé, la crisi generada per la COVID-19 ens col·loca, no obstant això, en escenaris distints, molt més incerts, atès que ens enfrontem a xocs d'oferta i de demanda molt seguits i persistents, motivats per un agent biològic. Fins i tot si es troba una vacuna contra el virus, el temps econòmic ja haurà variat i les adaptacions s'hauran d'esperonar, ja que és molt previsible que les demandes, i les turístiques són molt sensibles a situacions d'incertesa i inseguretat, es recuperin de manera força gradual, sense rebots immediats. Si abans d'aquesta situació dramàtica ja era una necessitat començar a repensar el nostre futur, ara més que mai això ha esdevingut prioritari.

Tot plegat ens endinsa en el nostre model de creixement, que s'hauria de fer amb òptiques realistes que contemplin la conjuntura en què ens trobam instal·lats —el que podríem dir com el dia a dia del temps després del confinament—; però també l'estructura, defugint discursos excessivament teòrics i d'escassa aplicabilitat o merament continuistes.

En aquest horitzó, és inconcebible pensar el futur sense comptar amb el turisme com un dels nostres principals pals de paller. Però s'ha de tenir

present que cal assegurar la transició cap a un nou model de desenvolupament més sostenible i, paradoxalment, menys dependent de manera tan exclusiva de l'activitat turística.

Les consideracions que segueixen són un redactat d'urgència, motivat per la situació de futur boirós en què ens trobam. En aquestes situacions d'extrema incertesa i crisi és recomanable que un exercici de format pro-positiu de política econòmica separi les reflexions de curt termini de les que fan referència al mitjà i llarg termini.

El treball es divideix en dues parts. A la primera (apartat 2), ens centram en el termini immediat, en el curt, en el conjuntural. Una segona part (apartats 3, 4 i 5) aporta aspectes que consideram rellevants quant a una perspectiva més estructural de l'economia balear, amb la intenció de concretar al màxim les propostes a mitjà i llarg termini en l'horitzó 2030 —necessàriament generalistes—. L'estudi es tanca (apartat 6) amb unes reflexions finals.

2.

LA CRISI DEL CORONAVIRUS: ATAcant EL CURT TERMINI

El coronavirus representarà una sagnia econòmica important per a les Balears. Les dades calculades pel Consell Econòmic i Social (CES) marquen una tendència evolutiva de l'economia balear¹.

1. Vegeu: https://www.caib.es/sites/ces/es/home_del_ces-58/?campa=yes. Els càlculs fets públics pel Govern determinen una possible caiguda del PIB del 31 %, amb un fortíssim impacte sobre l'ocupació.

La pretensió és palesar amb dades —que sempre cal prendre amb cautela— que la magnitud de la crisi pot ser abassegadora: una contracció que pot ser de dos dígitos. Altres estudis i contribucions, des d'angles diferents —ja sectorials, ja empresarials, ja sindicals— dibuixen escenaris de gran preocupació².

En l'àmbit del mercat de treball, cal explicitar que s'han afinat els càlculs de l'estudi del CES esmentat a la nota 1. El multiplicador turístic sobre l'ocupació estimat per IMPACTUR 2006 (pàg. 28)³ a partir de les taules Input-Output de 2004 és d'1,43. Aquest és el darrer multiplicador turístic calculat a les Balears. Hom empra aquest indicador atenent que la despesa turística a les Balears genera uns efectes ocupacionals sobre les branques que presten directament serveis turístics (hotels, bars, restaurants, agències de viatges, empreses de lloguer de cotxes, discoteques, etc.) que s'han estimat en el 22 % de l'ocupació regional.

2. Les aportacions sobre el tema comencen a proliferar. A tall indicatiu, aportam les següents. Un càlcul per a l'economia espanyola a: https://www.ivie.es/wp-content/uploads/2020/03/1_Impacto-economico-del-coronavirus-en-el-PIB-y-el-empleo-de-la-economia-espanola-y-valenciana.pdf. També el treball de José María Durán-Alejandro Esteller, al *Bolletí de l'Institut d'Economia de Barcelona*, núm. 32, abril de 2020; (www.ieb.ub.edu), i Joaquín Nieto, de l'OIT: <http://www.fundacionconama.org/lecciones-de-una-pandemia-y-bases-para-una-reconstruccion-economica-y-social-sostenible/>. Per a la Unió Europea: *Covid-19. EU Coronavirus Response*, de 2 d'abril de 2020. Igualment, s'està treballant en un índex d'estress financer: <https://alde.es/blog/la-incidencia-del-covid-19-en-un-indice-de-estres-financiero-de-ee-uu/>. Una proposta de mesures fiscals a Camille Landais-Emmanuel Saez-Gabriel Zucman: <https://voxeu.org/article/progressive-european-wealth-tax-fund-european-covid-response>.

3. https://www.exceltur.org/wp-content/uploads/2015/07/informe_BALEARES_completo_web.pdf

Però l'efecte total de la despesa turística sobre l'ocupació regional no s'esgota pels efectes directes, ja que també es donen els efectes indirectes, generats per altres branques d'activitat que són proveïdores de les que s'han considerat directament turístiques, cas d'aliments i begudes, construcció, productes del sector primari, tèxtils, bugaderies, electricitat, aigua i gas, manteniment, consultores, empreses de serveis per a les empreses turístiques, etc., les quals generen el 9,5 % de l'ocupació addicional regional.

Aleshores, l'ocupació regional total generada pels efectes directes (22 %) i indirectes (9,5 %) és del 31,5 %, de tal manera que l'ocupació regional total generada pel turisme (31,5 %) dividit pels efectes ocupacionals directes (22 %) dona l'esmentat multiplicador: 1,43.

A partir d'aquí, es poden establir uns càlculs que parteixen de les dades que es recullen, amb aquesta metodologia, a la *Memòria* del CES 2018 i amb registres de l'INE:

- Despesa turística total de 2018: 16.374 milions d'euros.
- Despesa turística internacional total de 2018: 14.826 milions d'euros (90,5 % del total).
- Despesa turística nacional total de 2018: 1.548 milions d'euros (9,5 % del total).
- Milions d'hores treballades a les Balears 2018 (INE): 879,034.

- Milions d'hores treballades al turisme (31,5 % del total): 276,896.
- Pèrdua total d'hores si es perdés un any de turisme internacional i només es mantingués el turisme nacional⁴: $276,896 \times (90,5 \%) = 250,591$, la qual cosa representaria una pèrdua sobre el total d'hores treballades anuals del 28,5 %.
- Per mantenir el mateix nivell d'ocupació a l'economia regional, sense que això afectés l'atur, caldria repartir el temps de treball i reduir la jornada laboral en aquests percentatge, per la qual cosa s'hauria d'establir una jornada laboral de 5,72 hores/dia per al conjunt de l'economia.
- El valor de la massa salarial de la resta de la jornada laboral perduda per la crisi turística internacional i també pel conjunt dels treballadors de les Balears hauria d'anar a càrrec de l'Estat i de fons europeus per un valor de 3.909,8 milions d'euros, import que representa el 28,5 % de tota la massa salarial de les Balears de l'any 2018⁵.

- Si es té en compte que la major part de la massa salarial a les Balears es

4. Per recuperar el nivells del turisme nacional al 100 % caldria que l'Estat implementés els programes de l'Imsero tot l'any.

5. Tenint en compte que per a l'any 2018 el VAB turístic es pot estimar en uns 14.136 milions d'euros, el finançament a deu anys del deute generat per aquests 3.909,8 milions d'euros representa una quota anual d'uns 390 milions d'euros, la qual cosa suposaria un import inferior al 2,8 % del VAB turístic, o si es volgués repercutir sobre la despesa turística, llavors aquesta quota anual cau al 2,4 %, un percentatge que es reduiria a mesura que augmentés la despesa turística, la qual podria augmentar via preus sense necessitat d'incrementar el nombre de turistes.

destina al consum de les famílies, no finançar aquesta caiguda de la demanda final que depèn del consum de les rendes salarials podria suposar un impacte molt negatiu per al conjunt de l'economia, entre altres raons, per l'elevat multiplicador que té en l'economia balear el consum de les famílies. Per tant, si es considerés que la solució via el repartiment del temps de treball no és viable a les Balears per un excessiu cost d'adaptació, formació i reorganització per part de les empreses, llavors es podria pensar en la solució danesa: l'Estat i els fons europeus haurien d'ajudar les empreses turístiques a pagar el salari dels treballadors afectats per l'aturada anual del turisme internacional.

3.

CANVI DE MODEL? PENSANT EN EL MITJÀ I LLARG TERMINI

Però a partir d'aquí, la pregunta central que cal fer-se és simple i, alhora, de gran complexitat en la seva resposta: què fer a partir d'ara?

En aquests context, governants, científics socials i agents econòmics i socials cerquen sortides, llums —encara que siguin tènues— per prosseguir. S'esdevingué a la crisi dels anys 1930, a les energètiques de 1973 i 1979 i, de manera molt més contundent —sense oblidar altres importants sotrats precedents, com la crisi tecnològica de començaments del segle XXI—, amb la gran recessió. En aquest darrer cas, fins i tot es parlava de

refundacions capitalistes i de noves lògiques econòmiques, replicant arguments de tall keynesià. Ara es reprenen arguments consemblants.

Aquesta crisi és diferent a les anteriors pel seu mateix origen, una causa diguem-ne que natural: un virus. I té una afectació planetària, la qual cosa situa tots els governs del món en un estat gairebé simètric, de permanent d'incertesa i de lògica improvisació en les mesures anunciades i que s'han d'aplicar. En un marc global es parla de:

- Relocalitzar processos productius industrials, atenent la gran fragilitat que suposa dependre de deslocalitzacions llunyanes amb informacions que no sempre són simètriques.
- Incentivar una certa autarquia econòmica, inferida pel tancament de fronteres i per la caiguda del comerç internacional. Això pot ser més visible a Àsia i als Estats Units, on els mercats interiors són molt amples, tot i que en el primer continent les disparitats de renda són molt elevades. Per a la Unió Europea, aquesta via és el camí al precipici i a l'explosió de l'euro per la inexistència d'un federalisme polític i econòmic.
- Esperonar, a conseqüència dels dos punts anteriors, sortides nacionals a la crisi, al marge de possibles col·laboracions supranacionals, fórmules que fins i tot podrien incentivar polítiques aranzelàries més estrictes amb la intenció de protegir els propis teixits econòmics.

Aquesta trilogia pot tenir corol·laris complicats per a l'economia mundial i, sens dubte, rubricar la recessió. Els tancaments econòmics no han contribuït generalment a apaivagar les crisis. En el cas que ens ocupa, la particularitat és que ens trobam davant d'una pandèmia que, en el camp sanitari, necessita aïllaments efectius. Aquesta, per exemple, és una de les grans lliçons de l'epidèmia de la grip de 1918: els confinaments foren molt contundents per resoldre els problemes de contagi i, a l'esfera econòmica, aquelles regions que més feren pels confinaments foren després les que més ràpidament es recuperaren⁶. Ara bé, si s'observa el front econòmic, les vies de fugida de la crisi impactada pel coronavirus no poden descansar sobre estratègies particulars i unidireccionals: s'imposen visions de conjunt, de manera que les institucions existents de caire supraestatal puguin executar projectes i, sobretot, canalitzar recursos per fer tangibles les represes econòmiques. Qualsevol plantejament que es faci, no pot eludir aquest condicionant per uns motius específics:

- La magnitud de la crisi i la seva profunditat impossibiliten que les hisendes regionals i, fins i tot, les nacionals tinguin capacitats suficients per fer front als desafiaments de tota mena que es presenten i que es focalitzen a estimular la producció —amb més inversions— i el consum —amb més facilitats de crèdit i d'ajudes a famílies i petites i mitjanes empreses.

- Això infereix una cadena que s'articula de manera molt dinàmica —i fèrria—, de manera que, en els moments actuals, per proposar canvis de models productius o polítiques de decreixement —dos reclams que sovintegen a les Balears— s'ha de tenir ben present que això serà factible si la cadena econòmica i financera funciona amb agilitat. Les qüestions de sobirania econòmica resten molt enfora d'aquesta idea que exposam.

3.1.

EL DESAFIAMENT A LES BALEARS

Per a les Balears, i a partir de les premisses exposades abans, l'esquema 1 tracta de fer una síntesi molt telegràfica d'alguns dels components de les cadenes causals que es poden establir, tot partint d'un fet que sembla nítid i medullar: la noció de sobirania econòmica, com es deia, és poc viable, si pensam en les quantitats de lligams externs que són necessaris per fer plausibles les polítiques que es plantegin.

En aquests moments, resulten inversemblant els discursos més gruixuts quant a finançament de les autonomies, ja que fins i tot les que es troben més ben finançades en el model actual no podran fer front a tots els reptes que ens venen a sobre.

D'entrada, cal pensar que un programa ampli de treball imposarà urgències dineràries que no sempre es podran obtenir, de manera competitiva, en els

6. Vegeu el recent treball de Sergio Correia, Stephan Luck i Emil Verner: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3561560

contactes més propers —tot just en els sistemes financers regionals—, encara que sense cap mena de dubte poden ajudar. I que, tot plegat, acabarà provocant dèficits significatius que s’hauran d’eixugar amb més deute: els vincles extraregionals esdevenen aleshores vitals. Els debats, per tant, ultrapassen les fronteres de la regió, tot i que aquesta ha de ser ben conscient que ha de menester un relat propi, un full de ruta particular. Però si es perd la idea global, de conjunt, el risc i les errades es poden consolidar.

El retrocés turístic que s’espera en el curt termini i les fortes caigudes previsibles del PIB i de l’ocupació en els serveis que se’n deriven representen una oportunitat concreta de discussió sobre el model de creixement de les Balears. Un tema sobre el que es parla reiteradament amb posicionaments molt distints.

Però parlar, escriure, comentar i discutir en treballs científics, divulgatius i fòrums de perfil divers (polítics, econòmics, acadèmics) mentre el creixement econòmic es troba ferm, les demandes turístiques funcionen, l’atur cau i el consum s’enlaira, és un escenari que infereix zones de confort per a tothom:

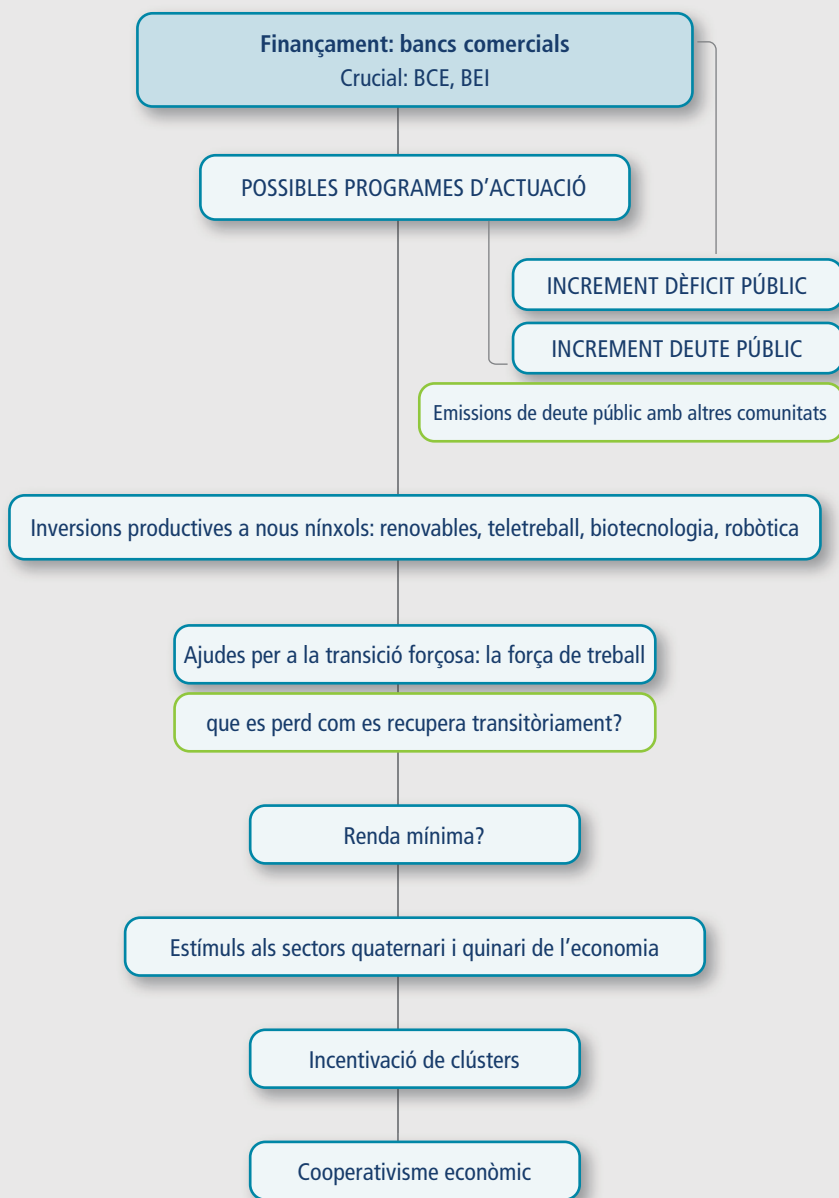
- Als avaladors del model, perquè aportar reflexions i iniciatives sobre, per exemple, els objectius de desenvolupament sostenible, és també una oportunitat econòmica: oferir productes que es comuniquen com més respectuosos amb l’entorn, de manera que aquests compromisos signifiquen sumatoris als valors afegits que ja es generen en un escenari tranquil

—tot i l’amenaça de l’emergència climàtica—. Amb altres paraules: l’agressivitat comercial i econòmica cedeix pas a presentacions que combinen la conscienciació de l’entorn.

- Als detractors, que tenen arguments per desqualificar l’excessiva especialització de les Balears en el turisme, de manera que renegar d’aquesta activitat i reivindicar experiències agràries i industrials del passat esdevé un factor de recuperació. No obstant això, no observam aquí alternatives aplicades, i no només teòriques, a la substitució del turisme. També amb paraules distintes: aquestes proclames i manifestacions posen negre sobre blanc moltes de les inquietuds dels moviments alternatius, però sense vies clares i plausibles per ser desenvolupades de manera realista pels projectes que es difonen. Hom persisteix, per tant, a una particular zona de comoditat, avalada, endemés, perquè no hi ha grans compromisos de gestió pública: no s’està en els ponts de comandament per prendre decisions difícils que afectarien, de manera molt important, el mercat de treball —un aspecte força crític—, entre d’altres.

Ara bé, quan ens trobam, com en aquests moments, en una fase en què es veu una contracció brutal de l’economia a partir de la crisi sanitària, les previsions turístiques són molt negatives i les de l’atur també. Les zones de confort descrites haurien de cedir pas a proposicions concretes i realitzables en l’economia en què ens trobam. Ho tractam de desenvolupar tot seguit, més detalladament, a l’esquema 1.

Esquema 1.
Canvi de model productiu: apostar per la planificació estratègic

Font: elaboració personal

3.2.

OPORTUNITAT PER DIVERSIFICAR L'ECONOMIA BALEAR? ATENCIÓ AMB ELS COSTOS DE TRANSICIÓ

Pensar en una forta caiguda del pes del turisme en el PIB balear infereix la necessitat imperiosa de trobar alternatives plausibles. Aquest és el gran debat, tot i que la vinculació amb els límits físics de l'expansió turística, amb les seves externalitats, és ben present. Diversificar, com? En quins sectors? Amb quins protagonistes? I els costos? Decréixer —com ja està succeint ara— per fer créixer què?

Passar de les declaracions —duríssimes en un cas, més conformistes en un altre— a un escenari en què cal aportar fulls de ruta adients constitueix un exercici crucial i un desafiament per als científics socials, les administracions públiques i els agents econòmics i socials, si volem passar de la fase declarativa a la executiva i resolutive.

Amb altres paraules: entre els dos extrems dibuixats abans coexisteix un terreny força ampli que insinua noves possibilitats per a la recerca i l'economia aplicada, amb vocació que els seus resultats puguin ser útils en un canvi de model de creixement. Aquest, endemés, comportarà costos de transició, esforços de tota mena que incidiran en el mercat laboral, en les estratègies d'inversió i en la auscultació dels mercats.

La nostra idea de base és la inserció de qualsevol canvi o modificació que es proposi en el marc del capitalisme. Sense eludir les crítiques a un sistema que resulta letal en molts camps, hom és conscient que es treballa en el seu cor, al seu interior, esquivant contradiccions i tractant d'acabar-les. No estam en cap preescenari revolucionari, com de vegades es desprèn d'algunes manifestacions. La transició requerirà capitals, privats i públics, per fer front als reptes que es presenten si de debò es vol transitar cap a una altra manera de créixer i, sobretot, de desenvolupar-se. Algunes consideracions de caràcter propositiu són les següents:

a) Investigar sobre les aportacions que ara mateix tenen activitats esperonades pel turisme *però que no són estrictament turistes*. Per exemple: quina és la contribució de les empreses de l'economia del coneixement que van des de les empreses del ParcBit a les empreses de les indústries culturals i creatives al PIB balear? Aquí urgeix conèixer la tipologia d'aquestes firmes, el nombre d'ocupats, el seu volum de negoci, els resultats empresarials, les capacitats exportadores, la connexió empresarial amb el teixit universitari, la capacitat del capital humà, tot des d'una visió macroeconòmica que incideixi en un guarisme sintetitzador: la suma final a la generació de renda. Tota aquesta amalgama d'experiències i coneixements pot ser clau en la sortida de la crisi.

b) La visió dels clústers empresarials, no només els clústers del coneixement que hi ha ubicats al parc tecnològic

sinó també els clústers d'innovació que ostenten representacions evidents en altres segments de l'economia balear. El pla industrial redactat pel Govern de les Illes Balears il·lustra en aquest aspecte, i fer una recerca pregona —no només una exposició descriptiva— seria d'enorme utilitat per albirar graus concrets de diversitat productiva. En ambdós casos, tant en el primer punt com en aquest segon, especificar, si escau, la connexió amb la universitat esdevé una via de treball important, molt propera a la idea de Michael Porter sobre la gènesi i dinamització dels clústers⁷. Hom disposa de les dades: les variables del SABI, les que provenen de la informació centralitzada del ParcBit i les que es desprenen del pla industrial, les taules Input-Output, entre d'altres. Això pot contribuir a esclarir aquests aspectes, tot just apuntats, però sense prou investigacions profundes. Cal identificar processos que s'intueixen existents d'encadenaments empresarials, productius (*linkages*, en la terminologia d'Albert O. Hirschman⁸.)

c) El desenvolupament de la bioeconomia, que inclou àmbits tan importants com l'economia circular, la transició cap a noves fonts d'energia netes i l'economia blava, entesa en la seva accepció estricta, que emana dels teòrics que l'han proposada. No es pot confondre l'economia blava amb les activitats vinculades a la mar, com es fa massa sovint, amb

exposicions que el que fan és confondre més que donar llum. Hi ha consorcis a les Illes que es dediquen a aquestes activitats —per exemple, el mesurament del capital natural marí—, empreses i iniciatives que encara són poc conegudes o que només arriben a pocs interlocutors. Concretar, també amb nombres, quina és la contribució d'aquestes aportacions pot ser eloqüent pel que fa a un nou segment de diversificació econòmica. Això pot ser la consolidació i emergència d'una munió de subsectors que pot agafar força si realment s'apliquen els recursos i les voluntats polítiques.

d) La rellevància dels sectors quaternari i quinari de l'economia balear. Aquesta crisi demostra que són cabdals les apostes estratègiques per sectors relacionats amb l'economia del coneixement ja esmentat al punt a), i l'economia dels serveis públics, especialment els sanitaris i els socials. Les regions que en un context difícil com el de la passada gran recessió mantingueren infraestructures i personal sanitari —això seria el més rellevant⁹— han pogut acarar el coronavirus amb més solvència que d'altres economies regionals on els seus governants decidiren aplicar una política d'ajustaments pressupostaris generalitzats, amb poca

7. PORTER, Michael. *La ventaja competitiva de las naciones*. Barcelona: Vergara, 1999.

8. Sobretot el seu clàssic i imprescindible treball: HIRSCHMAN, Albert O. *La estrategia del desarrollo económico*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, 1958.

9. A les Balears, el 2009 es pressupostaren 1.229 milions d'euros per a la sanitat pública, i s'acabaren liquidant 1.301 milions d'euros. El 2010, any en què tot el pressupost del Govern es va contraure gairebé un 5%, les partides inicials per a la sanitat pública foren de 1.149 milions d'euros; però la despesa efectiva fou de 1.393 milions d'euros. En els dos anys, per tant, no es van fer retallades reals importants a l'esfera sanitària de les Illes. Totes les dades, als pressupostos de la CAIB i les seves liquidacions: http://www.caib.es/sites/pressuposts/ca/projacte_2019/; i al portal de la Intervenció General de la CAIB: <https://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=30&lang=es>.

o nul·la discriminació envers els serveis de la salut pública. Els casos de Madrid i Catalunya són il·lustratius¹⁰. És a dir, una reorientació del creixement exigeix igualment no només tecnologia capdavantera, com sempre hom argüeix; sinó igualment ocupacions intensives en el factor treball, com ara assistents socials, infermers, personal especialitzat en cures quotidianes, professorat orientat a població infantil, etc., per posar tot just alguns exemples al respecte.

Aquests aspectes descrits es poden estimar d'entrada com a sortides plausibles a la crisi, amb limitacions. Però amb efectivitat. Del que es tracta no és de desagregar un llarg memoràndum que detalli propostes teòriques, molt lloables, però que no descansen sobre cap mena de trajectòries i experiències prèvies. Tot plegat, sumat en un gran agregat, albiraria dades més clares pel que fa a la noció de diversificar el teixit productiu de les Balears, que probablement serà més ric del que se suposa en una primera anàlisi molt descriptiva i força colpejada per l'impacte del coronavirus. Els científics socials no poden eludir aquesta realitat si volen parlar amb propietat, amb raons més objectives, encara que puguin ser aproximatives.

10. Sobre Catalunya, la recent aportació d'Albert Carreras, Andreu Mas-Colell i Ivan Planas —*Turbulències i tribulacions. Els anys de les retallades*, Barcelona: Edicions 62, 2018— detalla que el pressupost de la Generalitat per a 2011 en el capítol de salut experimentà una caiguda del 6,5% en relació amb el 2010. Els autors indiquen que «la situació fiscal era insostenible i s'imposava l'agenda de l'austeritat» (pàg. 64-67). El tomb pressupostari per a la sanitat pública fou de 620,8 milions d'euros. Hom no disposa de dades de liquidació que tal vegada podrien matisar aquestes dades.

Ara bé, un cop es disposa d'aquestes dades, en el cas que els projectes de recerca calessin, l'objectiu no s'ha complert del tot. En tot el procés es farà imprescindible la col·laboració intensa del sector públic amb el privat, en forma de cooperacions fins i tot fiscals i pressupostàries —alèntiment impositiu en alguns casos, subvencions inicials en d'altres—, fent servir, al seu torn, mecanismes de finançament més agressius i incerts, com ara el capital-risc o els *angels-capital* i els fons que es puguin finançar que es puguin copsar fora de les Balears. En aquest punt, que la Unió Europea resolgui els corrents financers i que els governs nacionals vigilin que aquests cabals arriben als seus destinataris —empreses, famílies, consumidors— esdevé clau. El mosaic final hauria de completar uns indicadors precisos:

- Nombre de treballadors.
- Inversionsexecutades.
- Resultatsempresarials.
- Mercats de destinació.
- Capital humà inserit.
- Graus de connexió amb institucions de recerca.
- Polítiques de transferència.

Els costos de transició incumbeixen tant les empreses privades com el sector públic i la seva esfera instrumental (consorcis públics). Això implica un elevat grau de cohesió i de coordinació de les polítiques públiques, que han de ser veritablement emprenedores: la capacitat de canviar les condicions de producció

i de distribució, una mena de «destrucció-creadora» que vagi en una direcció més sostenible de l'economia balear, menys consumidora d'energia, de territori i de recursos naturals en general.

Això implica creixement econòmic, no decreixement, des del moment en què hom hauria de defensar sengles aspectes: situar els nivells salarials en una fase més adequada per fer atractives aquestes feines, i aprofundir en una reflexió sobre la política fiscal que cal aplicar, que requeriria probablement tocar la cistella dels impostos. Però tot dintre del sistema econòmic.

Les inversions necessàries s'haurien d'adreçar a unes línies concretes: transport públic — tren, tramvia, més busos—; projectes d'innovació en àrees com la bioeconomia, que en un sentit ampli inclou l'economia circular, la biotecnologia, la biomedicina, l'economia blava, les energies renovables —en particular, la fotovoltaica, per dependre menys del carbó—; polítiques de formació del capital humà que insereixin en un feix compacte, l'FP i els cursos del SOIB; subvencions inicials a empreses innovadores que tenen dificultats per obtenir crèdits en el mercat —aquí el paper de l'ISBA esdevé clau—; millores a la costa per eludir futures inundacions, entre altres que s'hi podrien afegir. No es tracta de fer una nòmina descriptiva, utòpica, que resta bé en el paper escrit; al contrari, la pretensió és que el que es proposi ja tenguí projectes incipients o es puguin activar amb els menors problemes possibles, tot i ser conscient de la paquidèmia administrativa i burocràtica. El coro-

navirus ha marcat la urgència i les zones de confort s'han d'abandonar.

Això infereix altres derivades, la més determinant és la necessitat de centralitzar el quadre de decisions: la planificació estratègica de l'economia, un instrument que el món empresarial té perfectament assumit i desenvolupat¹¹. Invocar la planificació estratègia sol commoure negativament els gestors i els polítics: l'acusació d'intervencionisme serà immediata per part dels detractors i els representants governamentals hauran de justificar les decisions constantment, davant dels comentaris desesperançadors presidits pel dogmatisme.

Les crítiques a aquestes propostes també provindran dels crítics amb l'economia turística, que entendran que no es fissura el sistema econòmic, sinó que se'l reforma. Podem restar instal·lats de manera perenne en el discurs entremaliat, desqualificant tot el que es posa damunt la taula, sustentat —insistesc en això— no en proclames teòriques carregades d'excessiva ideologia —i dic «excessiva» perquè no existeixen en economia proposicions amorfes—, o bé podem treballar en horitzons plausibles que infereixin canvis graduals.

Un model de creixement econòmic no es transforma en poc temps, atès que requereix de múltiples acords i consensos o bé d'enormes desgràcies que el facin ineludible: esperem que el que estam

11. En aquesta línia, vegeu el treball de prospectiva del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears - Universitat de les Illes Balears *Estudi sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó 2030 (H30)*. Palma: CES-UIB, 2019.

vivint a hores d'ara no representi una radicalitat d'això darrer. Caldria anar en la primera accepció i no pas en la segona.

Per fer efectiu tot aquest ideari, el Govern hauria de tenir una unitat de planificació, depenent de la Presidència, perquè les seves exposicions siguin transversals i no de part. Els reptes del coronavirus, de la demografia, de la revolució digital i del canvi climàtic imposaran organitzacions consemblants a tot el món, ja que resultarà inviable treballar amb objectius estratègics rellevants sense la governança. I, sobretot, sense la visió global d'un executiu que hauria de crear porositats amb les empreses privades per fer factibles els canvis que, hom insisteix, no

poden ser abruptes però que haurien de tenir una cronologia no exagerada i efectiva de manera raonable.

4.

CATALOGACIÓ DE LES MESURES DE REACTIVACIÓ ECONÒMICA I RECERCA DE RECURSOS

L'esquema 1 ens ha ofert la vertebració d'un relat que, més detalladament, s'ha comentat a l'apartat anterior. Es tracta ara d'agrupar conceptualment les actuacions en diferents blocs que, com és natural, són discutibles. Això és el que es fa a l'esquema 2.

Esquema 2.
Classificació de les mesures de reactivació econòmica (*)

Font: elaboració pròpia

(*) El Govern ja ha plantejat en els darrers exercicis diferents mesures que es podrien desplegar en aquesta situació, per la qual cosa els exemples que es posen aquí són orientatius. El fonament essencial per a la seva execució pràctica és la disponibilitat de recursos financers, i aquests, com es deia més amunt, depenen de les mesures desenvolupades des del BCE, el monitoratge dels ministeris amb perfil econòmic i la complicitat total dels sistemes financers regionals. És a dir: urgeixen sinergies supregionals.

La recerca de recursos econòmics esdevé crucial perquè el que s'ordena en els esquemes 1 i 2 es pugui desenvolupar:

- La primera mesura que cal concretar és esbrinar quina és la capacitat pressupostària real del Govern. És cert que hi ha molt deute públic i que també s'ha incrementat el dèficit; però l'evolució positiva de l'economia balear els darrers cinc anys i l'increment d'ingressos via tributària i mitjançant el model de finançament aporta un estat dels comptes públics menys calamitós. Aquí, l'esforç hauria de ser considerable per part de tots els participants a les cúpules dels partits polítics que donen suport al Govern, i això té un enunciat: marcar prioritats en polítiques públiques. És ben cert que totes les àrees hauran de menester ajudes rellevants, però el Govern, d'entrada, hauria de fixar un calendari de prioritzacions en funció dels seus marges de maniobrabilitat. Això pot inferir desdotar alguns capítols inversors en algunes conselleries per adreçar-los a aquelles que tenguin una consideració de més prementorietat en els temps que corren.
- Un segon factor que es deriva de l'anterior és l'establiment de relacions continuades amb el món financer i, per descomptat, amb l'ISBA. El Govern ha de reclamar els fluxos de capitals que necessita per treballar i facilitar la porositat de les ajudes a famílies i empreses. En aquest punt, la complicitat entre el Govern i els ministeris corresponents hauria de ser absoluta per fer efectives les

aportacions de crèdit i les negociacions dels tipus d'interès. A més, no és agosarat explorar un altre instrument: la possibilitat d'emetre deute públic amb altres comunitats que s'hi avinguin, per facilitar les negociacions bancàries i promoure una mena de «mutualització» del deute en comunitats autònomes, especialment les de l'arc mediterrani i les Canàries, amb una forta dependència del turisme internacional, les quals es veuran immerses en una dinàmica semblant del seu mercat de treball.

- La col·laboració amb els ministeris competents en economia, hisenda, innovació, treball i turisme és tal vegada la més prioritària. Aquests ministeris hauran d'haver copsat les fonts financeres amb les institucions comunitàries. Per això, la comunicació és central en aquests casos. Els fons de la UE i del BCE i el BEI han d'acabar per impregnar el teixit productiu, si ens atenim als anuncis fets.

L'estratègia, per tant, es divideix en quatre diferents plans, que s'han d'articular:

1. Intern: calibrar les capacitats pròpies a partir d'exercicis realistes i solidaris de tots els agents econòmics, socials i polítics implicats. Anàlisi del pressupost de la CAIB i de la seva possible flexibilització en algunes partides.
2. Interregional: reforçada especialment amb les regions de l'arc mediterrani i les Canàries, per la seva afectació turística.

3. Nacional: intensificació dels contactes amb el Govern central. Aquí la delegació del Govern pot jugar un paper significatiu per facilitar la comunicació amb els ministeris esmentats anteriorment.
4. Supranacional: no menystenir les connexions regionals ja existents amb Brussel·les i emfasitzar, a més, la realitat insular i discontinua geogràfica de la nostra economia, amb una dependència enorme de l'afluència turística. Aquí el dictamen europeu que està fent la Direcció General de Relacions Exteriors —amb el suport del CES europeu i el de les Balears— és un factor més explicatiu davant el Comitè de les Regions Europees.
5. Importància de la formació d'un gabinet reduït encapçalat per la presidenta per acarar la crisi, amb la col·laboració d'experts nomenats pel mateix Govern i pels agents econòmics i socials que contribueixin, si més no, a aportar reflexions i arguments que, no obstant això, haurien de tenir un punt nodal exigible: aportar vies de sortida, solucions realitzables en temps, tot fugint d'utopies i, alhora, de cofoismes. Eludir, per tant, l'especulació teòrica i les elucubracions.

5.

PROPOSTES SOBRE ELS NOUS NÍNIXOLS D'OCUPACIÓ

El llibre blanc sobre l'horitzó 2030 del CES i la UIB és un bon material per repensar el mitjà i llarg termini de les

Balears pel que fa als nous nínxols d'ocupació (vegeu la nota 1). A la *Memòria del CES 2018* (pàg. 84-88) se'n fa un resum del contingut, d'on podem destacar que els tres principals reptes de futur que ha d'acarar la societat de les Illes Balears són el demogràfic, el de la transformació digital i el del canvi climàtic, que s'hauran d'incardinar i tenir en compte a l'hora de definir la visió i les polítiques que s'hauran de concretar en tres eixos estratègics, que es poden enunciar de la manera següent:

- 1) Fer de l'activitat turística a les Illes Balears un model de competitivitat i sostenibilitat de referència internacional.
- 2) Fer de les Illes Balears una regió interessant per a l'atracció de talent i per al desplegament de noves activitats econòmiques competitives d'àmbit internacional i adients amb un nou model de creixement més sostenible.
- 3) Fer de les Illes Balears un model de cohesió social, de qualitat del treball i d'equilibri territorial.

L'esmentat treball de prospectiva fins al 2030 del CES i la UIB preveu, en el capítol dedicat al mercat de treball, la creació de 122.200 noves ocupacions, les quals es podrien distribuir entre els tres eixos estratègics definits més amunt.

Per que fa a l'1), entenem que el turisme, després de la crisi del coronavirus, no pot ser cridat a protagonitzar el principal focus de creixement del mercat del treball, atesa la seva fragilitat si es tornen a donar nous episodis de futures

pandèmies. Per tant, la nostra proposta seria assegurar l'estabilitat i sostenibilitat dels actuals llocs de feina de l'activitat turística.

Quant al 2), a parer nostre, es pot subdividir en dues parts:

2)a. Economia del coneixement: incorpora totes les activitats que potencialment poden desplegar tots els plans sectorials que pivoten sobre un alt contingut d'R+D+i —el sector quaternari de l'economia— i sobre les forces de transformació digital, que ja s'han citat anteriorment:

- Pla de Ciència i Tecnologia i clústers del coneixement.
- Pla de Recerca en Salut i Biotecnologia.
- Pla d'Indústria i els clústers d'innovació.

2)b. Economia verda i lluita contra el canvi climàtic: hauria d'integrar el pla de canvi climàtic i el de bioeconomia de les Illes Balears, els quals diferenciarien quatre àmbits molt importants de la lluita contra el canvi climàtic:

- El Pla de Canvi Climàtic.
- El Pla d'Economia Circular.
- El Pla d'Economia Blava i gestió integrada de les zones costaneres (GIZC).
- El Pla de Transició Energètica i Energies Renovables, a partir dels actuals plans d'energia i transports.

En total, el desplegament d'aquests plans 2)a. i 2)b. podrien suposar al voltant del 66 % dels nous llocs de treball.

Respecte al 3), s'haurien d'incorporar els plans de sanitat, educació i formació, dependència i serveis socials i el de l'economia social i economia km 0 per acarar els reptes demogràfics que es poden detectar en el continuat creixement poblacional i el seu envelliment, que en bona part concentren els nínxols d'ocupació del sector quinari. En total, el desplegament d'aquests plans suposarien el 33 % addicional dels nous nínxols d'ocupació.

6.

REFLEXIONS FINALS

D'aquesta crisi, que té uns orígens no econòmics però que afecta de manera letal totes les economies, no se'n podrà sortir isoladament o només amb un relat propi. Aquest, però, és important tenir-lo i l'hem tractat de dibuixar en aquest text. Per a les Balears, els elements medul·lars són:

- a) La seva estacionalitat turística i, per tant, la importància que els EROTO no es transformin en ERO de manera automàtica. La precarietat de molts contractes en l'economia de serveis és una feblesa clara en el mercat laboral.
- b) L'oportunitat de discutir seriosament sobre el model de creixement balear amb dades i, sobretot, amb el plantejament d'alternatives realistes. L'im-

portant quantitat de força de treball que tenim a les Balears vinculada a activitats terciàries —moltes vegades amb baixes qualificacions o amb formacions no gaire exigents— imposa que haurem d'afrontar costos importants de transició.

la noció de governança, amb la idea determinant que, a banda de vincles de caràcter cultural, polític i social, necessitam els lligams financers per facilitar els cabals per fer front als desafiaments que tenim al davant.

- c) Aquests costos atenyen tant a l'àmbit laboral com al productiu. Si es discuteix de debò sobre el model de creixement, amb la pretensió de qualificar-lo i diversificar-lo, cal ser molt conscient que això infereix dues coses bàsiques: temps i capitals.
- d) El relat balear ha de preveure les possibilitats efectives, tangibles, d'altres activitats econòmiques que ja funcionen de manera més sòlida o només emergent. Hem posat alguns exemples al respecte, a tall estrictament orientatiu. Aquí la col·laboració entre el sector públic i el sector privat, amb la cooperació sindical, esdevé rellevant. Totes les virtuts de les economies del districte i/o dels clústers són alligadorades en aquest respecte.
- e) Esbossat el relat balear —que es pot desagregar molt: només apuntam línies força—, cal tenir ben present que les connexions externes —val a dir, amb el Govern central i amb institucions supraregionals— constitueixen sengles línies de treball conjunt. Ho reiteram: la crisi no la superarem sols, per molt acurat que siguin el nostre relat i les nostres conviccions. Fins i tot per molt sòlides que es plantegin les nostres raons. Es podrà superar si es treballa amb